

अवकाश कार्य केन्द्रीय विद्यालय वायु सेना स्थल रजोकरी कक्षा – ६ विषय हिन्दी

1. मॉडल प्रश्न पत्र -2019

समय-2.30 घंटे

कक्षा-6

विषय-हिन्दी

पूर्णांक-

80

1. निम्नलिखित अपठित गद्यांश को पढ़कर पूछे गए प्रश्नों के उत्तर दीजिए

5

अनुशासन का पालन करना शिष्टाचार का ही एक अंग है। यह अनुशासन सामाजिक भी हो सकता है और कानूनी भी। मन्दिर-मस्जिद और गुरुद्वारे में प्रवेश करने से पहले जूते-चप्पल उतार देने चाहिए किसी भी सभा में शोर नहीं करना चाहिए। सभा में कुर्सी या मेज पर पैर रखकर नहीं बैठना चाहिए। ये सारे गुण सामाजिक अनुशासन के उदाहरण हैं। सड़क पर हमेशा बायीं ओर चलना चाहिए। रेलगाडी या बस में धूम्रपान नहीं करना चाहिए। ये कानूनी अनुशासन के उदाहरण हैं। शिष्टाचार के इन नियमों का पालन नहीं करने से, परिवार, समाज कार्यालय, सर्वत्र कुव्यवस्था फैलने का भय बना रहता है। इसके ठीक विपरीत अशिष्ट व्यवहार से दूसरों का दिल तो दुखता ही है ,

i. अनुशासन का पालन करना ----- का ही एक अंग है

।वाक्यपूराकरो-

क) धार्मिकता   ख) सामाजिकता   ग) शिष्टाचार
घ) आध्यात्मिक

ii. धूम्रपान कहाँ नहीं करना चाहिए ?

क) रेल या बस में   ख) गांव में   ग) शहर में
घ) इनमें से कोई नहीं

iii. सड़क पर चलते समय हमें हमेशा चलना चाहिए।

क) दायीं ओर   ख) बायीं ओर   ग) पीछे मुंह करके
घ) ऊपर मुंह करके

iv. अशिष्ट का विलोम शब्द होगा।

क) धूम्रपान   ख) सभ्य   ग) शिष्ट
घ) दुश्मन

v. उपर्युक्त गद्यांश का शीर्षक है

(क) अनुशासन   (ख) समाज   (ग) आध्यात्मिक
(घ) इनमें से कोई नहीं

2. निम्नलिखित अपठित पद्यांश को पढ़कर सही विकल्प का चयन कीजिए-

5

जीवन तो नाम है चिरंतन संघर्ष का
जीवन तो नाम है आशा और हर्ष का
मंझधार में है डोल रही. नैया तो क्या हुआ ?
पास नहीं दिखता कोई खिवैया तो क्या हुआ ?
डर क्या यदि तूफानों ने डाल दिया है घेरा
बाल भी बांका कभी नहीं हो सकेगा तेरा
आशा और साहस की , दोनों पतवारें थाम
मुडना नहीं पीछे , आगे बढना तेरा काम
लड तूफानों से और गीत गा उत्कर्ष का ।

i. कविता के आधार पर बताइए कि जीवन किसे कहते है ?

क) आराम करने को   ख) चिरंतन संघर्ष को

ग) संघर्ष से दूर भागने के प्रयास को   घ) मस्ती को

ii. मंझधार में है ..... क्या डोल रही है ?

क) नैया   (ख)आशा   (ग) हर्ष

(घ) इनमें से कोई नहीं

iii. कभी बाल भी बांका नहीं होना-का क्या अर्थ है ?

क) कुछ भी न बिगडना   (ख) चोट न आना   (ग) परिवर्तन न होना

घ) नुकसान न होना

- iv. जीवन में आगे बढ़ने के लिए क्या-क्या सहायक है?
- क) पीछेन मुडना (ख) आशा और साहस का सहारा लेना
 (ग) तूफानों से लडना (घ) उपर्युक्त सभी
- v. काव्यांश में निराशा शब्द का विलोम पद है ।
- क) आशा (ख) तूफान (ग) भयभीत
 (घ) हर्ष

3. निम्न पठित गद्यांशको पढकर प्रश्नों के उत्तर दीजिए

5

अब राजप्पा के अलबम को कोई पूछने वाला नहीं था । वाकई उसकी शान अब घट गई थी । राजप्पा के अलबम की ,लडकों में काफ़ी तारीफ़ रही थी । मधुमक्खी की तरह उसने एक-एक करके टिकट जमा किए थे । उसे तो बस एक यही धुन सवार थी । सुबह आठ बजे यह घर से निकल पडता । टिकट जमा करने वाले सारे लडको के चक्कर लगाता । दो आस्ट्रेलिया के टिकटों के बदले एक फ़िनलैंड का टिकट लेता । दो पाकिस्तान के बदले एक रूस का । बस शाम जैसे ही घर लौटता , बस्ता कोने में पटककर अम्मां से चबेना लेकर निकर की जेब में भर लेता और खडे-खडे काँफ़ी पीकर निकल जाता । चार मील दूर अपने दोस्त के घर से कनाडा का टिकट लेने पगडंडियों में होकर भागता ।

- i. किसके अलबम की शान अब घट गई थी ?
- क) नागराजन ख) राजप्पा ग) मामा घ) मित्र
- ii. आस्ट्रेलिया के टिकटों के बदले किस देश का टिकट लेता था ?
- क) आस्ट्रेलिया ख) पाकिस्तान ग) फ़िनलैंड घ) कनाडा
- iii. पाकिस्तान के टिकटों के बदले किस देश का टिकट लेता था ?
- क) आस्ट्रेलिया ख) रूस ग) फ़िनलैंड घ) कनाडा
- iv. राजप्पा के दोस्त का घर कितनी दूर था ?
- क) दो मील ख) चार मील ग) आठ मील घ) बारह मील

v. राजप्पा घर से क्या पीकर निकलता था ?

- क) चबेना पानी   ख) चाय   ग) काफ़ी   घ)

4. निम्न पठित काव्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर दीजिए

5

साथी हाथ बढाना।

मेहनत अपने लेख की रेखा, मेहनत से क्या डरना

कल गैरों की खातिर की , आज अपनी खातिर करना

अपना दुख भी एक है साथी, अपना सुख भी एक

अपनी मंजिल सच की मंजिल , अपना रस्ता नेक

साथी हाथ बढाना ।

i. हमारी किस्मत में क्या करना लिखा हुआ है ?

- क) चोरी   ख) मेहनत   ग) लूट
घ) कुछ नहीं

ii. हमें किससे नहीं डरना चाहिए ?

- क) मेहनत से   ख) लूट से   ग) चोरी से
घ) सभी से

iii. हमारी मंजिल कैसी है ?

- क) सच की   ख) झूठ की   ग) दुख की
घ) गैरों की

iv. पराया-अर्थ देने वाला काव्यांश में कौनसा शब्द है ?

- क) लेख   ख) गैरों   ग) नेक
घ) खातिर

v. कविता के कवि का नाम क्या है ?

(क) शमशेर बहादुर सिंह (ख) केदारनाथ अग्रवाल (ग) विष्णुप्रभाकर

(घ) साहिर लुधियानवी

5. निम्नलिखित प्रश्नों को पढ़ कर उत्तर लिखिए

- i. नीचे दिए गए वाक्यों में से विशेषण शब्द छांट कर लिखिए । 4
- व काला घोड़ा अच्छा होता है ।
.
- ख किसी समझदार बच्चे को बुलाओ ।
.
- ग सुन्दर चिड़िया उड़ गई ।
.
- घ राम मूर्ख है ।
.
- ii. रिक्त स्थानों को भरिये । 3
- व दो ..... आम देदो । (किलो/लीटर)
.
- ख मुझे ..... रात अच्छी लगाती है । (चाँद/ चांदनी)
.
- ग राम सुन्दर ..... है । (लिखता/लिखती)
.
- iii. निम्नलिखित शब्दों में से उपसर्ग व प्रत्यय को छांट कर लिखिए-जैसे 5
- गुलाबी =गुलाब + ई
- व असफल
.
- ख अनादि
.
- ग अपरिचित
.
- घ कीमती

.

ड चांदनी

.

iv. निम्नलिखित शब्दों का संधि विच्छेद कीजिए । जैसे - शिष्टाचार - शिष्ट 4
+ आचार

व श्रद्धांजलि-.....+.....

.

ख अल्पाहार-

.....+.....

ग दिनांक-.....+.....

.

घ सूर्यास्त-.....+.....

.

v. निम्नलिखित वाक्यों के प्रकार लिखिए । 4

वाक्य

वाक्य का प्रकार

डै राम पढता है ।

से विधिवाचक वाक्य

व मोहन ने केला और संतरा खाया ।

.....
.....

ख मोहन ने केला और संतरा नहीं खाया ।

.....
.....

ग मोहन ने क्या खाया ।

.....
.....

घ मोहन ने केला और संतरा खाओ ।

.....
.....

6. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए (कोई पांच प्रश्न कीजिए) 1
0
- i. कविता के आधार पर बताओ कि चिड़ियां को किन-किन चीजों से प्यार है?
- ii. सागर ने रस्ता छोड़ा परबत ने सीस झुकाया-साहिर ने ऐसा क्यों कहा है ?
- iii. माँ मोहन के ऐसे-ऐसे कहने पर क्यों घबरा गई ?
- iv. लेखिका इतवार की सुबह क्या क्या काम करती थी ?
- v. चश्मा लगाने पर लेखिका को क्या कहकर चिढ़ाया जाता था
- vi. चांद को क्या -क्या बीमारी है ?
7. निम्न (बाल राम कथा) के प्रश्नों को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर लिखिए 1
0
- i. रानी कैकेई ने राजा दशरथ से कौनसे दो वरदान मांगे?
- ii. जटायु कौन था ?
- iii. भरत ने क्या सपना देखा ?
- iv. राम-लक्ष्मण को किसने व कौन-कौन सी विद्याएँ सिखाई ?
- v. शूर्पनखा कौन-थी ?
- vi. कैकेई की दासी का क्या नाम था ?
- vii. रावण के भाई का क्या नाम था ?
- viii. राम की माता का क्या नाम था ?
- ix. कोप भवन मे कैकेई किस दशा मे थी ?
- x. मरते समय राजा दशरथ के मुख से क्या अंतिम शब्द निकले ?
8. विद्यालय के प्राचार्य को पांच दिन के अवकाश के लिए एक प्रार्थना पत्रलिखिए । 5

अथवा

अपने छोटे भाई के जन्म दिन पर उसे बधाई देते हुए एक बधाई पत्रलिखिए ।

9. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर 150 शब्दों में निबंध लिखिए । 1
0
- i. स्वच्छ भारत अभियान
- ii. हमारा विद्यालय
- iii. दीपावली
- iv. मेरी माँ
- 10 एक पुराने और एक नए बच्चे के बीच विद्यालय से संबंधी बातचीत को संवाद के रूप में लिखो। 5

अवकाश कार्य केन्द्रीय विद्यालय वायु सेना स्थल रजोकरी

कक्षा - ६ विषय संस्कृत

अर्धवार्षिक परीक्षा 2019 - 2020

विषय: - संस्कृतम् (Sanskrit)
(6th)

कक्षा - षष्ठी

समय: - (2*1/2 घंटे)
- 80

पूर्णांकाः

- निर्देशाः - 1. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
2. सर्वेषाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि अस्मिन् एव पत्रे दातव्यानि ।

खण्डः (क) अपठित अवबोधनम् 10 अंकाः

1. निम्नलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत - 10 अंकाः
अस्माकम् विद्यालयस्य नाम केन्द्रीय विद्यालयः बागडोगरा अस्ति । अस्माकम् विद्यालये आहत्य पञ्चदश (15)
शतम् छात्राः सन्ति । सर्वाधिकाः छात्राः कक्षा नवमी मध्ये सन्ति । विद्यालयस्य प्राचार्यस्य नाम श्री सत्यजीत मिश्रा
अस्ति । असौ भारतीय - संस्कृतिः सभ्यतानाम् पक्षधराः अस्ति । सर्वे शिक्षकाः सुयोग्याः सन्ति।

i एकपदेन उत्तरत -

1 x 4 = 4

- (क) अस्माकम् विद्यालयस्य नाम किम् अस्ति ?
(ख) अस्माकम् विद्यालये आहत्य कति छात्राः सन्ति ?
(ग) सर्वाधिकाः छात्राः कस्यां कक्षायां सन्ति ?
(घ) विद्यालयस्य प्राचार्यस्य नाम किम् अस्ति ?

ii पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2 x 2 = 4

- (क) सर्वे शिक्षकाः कीदृशाः सन्ति ?
(ख) अस्माकं विद्यालयः कीदृशः?

iii भाषिक कार्यम् -

1 x 2 = 2

- (क) 'अस्ति' शब्दस्य विलोम शब्दः किम् ?
(ख) 'विद्यालयस्य' अस्मिन् शब्दे का विभक्तिः ?

खण्ड: - (ख) रचनात्मकलेखनम् 10 अंका :

(2) मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा कथां पूरयत -
5

$\frac{1}{2} \times 10 =$

पिपासितः	उपायम्	स्वल्पम्	पाषाणस्य	कार्याणि	उपरि	सन्तुष्टः
पातुम्	इतस्ततः	कुत्रापि				

एकदा एकः काकः (1) ----- आसीत् । सः जलं पातुम् (2) ----- अभ्रमत् ।
परं (3) ----- जलं न प्राप्नोत् । अन्ते सः एकं घटम् अपश्यत् । घटे (4) -----
जलम् आसीत् । अतः सः जलम् (5) ----- असमर्थः अभवत् । सः एकम् (6) -----
अचिन्तयत् । सः (7) ----- खण्डानि घटे अक्षिपत् । एवं क्रमेण घटस्य जलम् (8) ----
----- आगच्छत् । काकः जलं पीत्वा (9) ----- अभवत् । परिश्रमेण एव (10)
----- सिध्यन्ति ।

(3) चित्राणि दृष्ट्वा संस्कृतपदानि लिखत -
= 5

1 x 5

.....
.....

.....

.....

.....

खण्ड: - (ग) पठितावबोधनम् 30 अंका:

(4) गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

6

अंका:

एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म । तयोः मित्रता आसीत् । एकदा प्रातः शृगालः बकम् अवदत् । "मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनम् कुरु । " शृगालस्य निमन्त्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत् । अग्रिमे दिने सः भोजनाय शृगालस्य निवासम् अगच्छत् । कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत् । बकम् अवदत् च - "मित्र ! अस्मिन् पात्रे आवाम् अधुना सहैव खादावः । "

i एकपदेन उत्तरत -

1 x 2 = 2

(क) एकस्मिन् वने कौ निवसतः स्म ? -----

(ख) बकः किमर्थं प्रसन्नः अभवत् ? -----

ii पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2 x 1 = 2

(क) कुटिलस्वभावः शृगालः किम् कृतवान् ? -----

32/1/

1

[P.T.O.]

iii भाषिक कार्यम् -

1 x 2 = 2

(क) 'अचिन्तयत्' अत्र कः लकारः ? -----

(ख) द्वयम् अव्ययपदम् चिनुत ? -----

(5) पदानां वर्णविच्छेदं प्रदर्शयत -

1 x

5 = 5

यथा - लघुः = ल् + अ + घ् + उः

(क) चटके = ...

(ख) धाविकाः = ...

(ग) कुञ्जिका = ...

(घ) खट्वा = ...

(ङ) छुरिका = ...

(6) वार्तालापे रिक्तस्थानानि पूरयत

½ x 10 = 5

यथा - प्रियंवदा शकुन्तले -! त्वं किं करोषि ?

शकुन्तलानृत्यामि ..... ! प्रियंवदे - , ...

किं करोषि?

प्रियंवदा न गायसि ..... गायामि। किं ..... ! शकुन्तले -?

शकुन्तला न गायामि। ..... ! प्रियंवदे -
तु नृत्यामि। .....

प्रियंवदा माता नृत्यति। ..... किं ! शकुन्तले -

शकुन्तला आम् - , माता अपि नृत्यति। .....

प्रियंवदा साधु -, चलावः। .....

(7) अधोलिखितानाम् प्रश्नानाम् उत्तरं ददातु -

1 x 5

= 5

(क) जनाः काभिः जलविहारम् कुर्वन्ति ? -----

(ख) भारतस्य दीर्घतमः समुद्रतटः कः ? -----

(ग) जनाः कुत्र स्वैरम् विहरन्ति ? -----

(घ) बालकाः बालकाभिः किम् रचयन्ति ? -----

(ङ) कोच्चितटः केभ्यः ज्ञायते ? -----

(8) यथायोग्यं योजयत - ½ x 5
= 2 ½

समुद्रतटः	ज्ञानाय
क्रीडनकम्	पोषणाय
दुग्धम्	प्रकाशाय
दीपकः	पर्यटनाय
विद्या	खेलनाय

(9) अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत - 1 x 4 = 4

(क) शृगालस्य मित्रं कः आसीत् ? -----

(ख) स्थालीतः कः भोजनं न अखादत् ? -----

(ग) बकः शृगालाय भोजने किम् अयच्छत् ? -----

(घ) शृगालस्य स्वभावः कीदृशः भवति ? -----

(10) तत्समशब्दान् लिखत - ½ x 5 = 2 ½

यथा - सियार	शृगालः		
(क) कौआ	.....	(ख) मक्खी	.....
(ग) बन्दर	.....	(घ) बगुला	.....
(ङ) चोच	.....		

खण्डः (घ) अनुप्रयुक्त व्याकरणम् 30 अंकाः :

(11) उदाहरणं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - ½ x 10 = 5

यथा -	चषकः	चषकौ	चषकाः
(क)	.....	बलीवर्दी	.....
(ख)	शुनकः	.....	.....
(ग)	.....	.....	मृगाः
(घ)	.....	सौचिकौ	.....
(ङ)	मयूरः	.....	.....

(12) उचितपदैः वाक्यनिर्माणम् कुरुत - ½ x 6 = 3

मम	तव	आवयोः	युवयोः	अस्माकम्	युष्माकम्
----	----	-------	--------	----------	-----------

यथा - एषा मम पुस्तिका ।

- (क) एतत् ----- गृहम् । (ख) ----- मैत्री दृढा ।
 (ग) एषः ----- विद्यालयः । (घ) एषा ----- अध्यापिका ।
 (ङ) भारतम् ----- देशः । (एतानि ----- पुस्तकानि ।

(13) उचितपदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत - ½ x 6 = 3

- (क) कोकिले विकसति
 (ख) पवनः नृत्यन्ति
 (ग) पुष्पम् उत्पतति
 (घ) खगः वहति
 (ङ) मयूराः गर्जन्ति
 (च) सिंहाः कूजतः

(14) कोष्ठकेषु प्रदत्तशब्देषु उपयुक्तविभक्तिं योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -
 यथा - अहं रोटिकां खादामि । (रोटिका)

½ x 5 = 2

½

- (क) त्वं ----- पिबसि । (जल)
 (ख) छात्रः ----- पश्यति । (दूरदर्शन)
 (ग) वृक्षाः ----- पिबन्ति । (पवन)
 (घ) ताः ----- लिखन्ति । (कथा)
 (ङ) आवाम् ----- गच्छावः । (जन्तुशाला)

(15) पाठात् पदानि चित्वा अधोलिखितानां विलोमपदानि लिखत -
 यथा -

½ x 6 = 3

शत्रुः	मित्रम्		
सुखदम् -----	दुर्व्यवहारः -----	शत्रुता -----	
सायम् -----	अप्रसन्नः -----	असमर्थः -----	

(16) तृतीया विभक्तिप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत -
 5

1 x 5 =

यथा - व्योमः मित्रेण सह गच्छति । (मित्र)

- (क) बालकाः ----- सह पठन्ति । (बालिका)
 (ख) तडागः ----- विभाति । (कमल)
 (ग) अहमपि ----- खेलामि । (कन्दुक)
 (घ) अश्वः ----- सह धावन्ति । (अश्व)

(ङ) मृगाः ----- सह चरन्ति । (मृग)

(17) कोष्ठकात् उचितपदप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत - $\frac{1}{2} \times 5 = 2 \frac{1}{2}$

(क) धनिकः ..... धनं ददाति । (निर्धनम् / निर्धनाय)

(ख) बालः ..... विद्यालयं गच्छति । (पठनाय / पठनेन)

(ग) सज्जनाः ..... जीवन्ति । (परोपकारम् / परोपकाराय)

(घ) प्रधानाचार्यः ..... पारितोषिकं यच्छति । (छात्राणाम् / छात्रेभ्यः)

(ङ) ..... नमः । (शिक्षकाय / शिक्षकम्)

(18) मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत - $1 \times 6 = 6$

अद्य	अपि	प्रातः	कदा	सर्वदा	अधुना
------	-----	--------	-----	--------	-------

(क) ----- भ्रमणं स्वास्थ्याय भवति ।

(ख) ----- सत्यं वद ।

(ग) त्वं ----- मातुलगृहं गमिष्यसि ?

(घ) दिनेशः विद्यालयं गच्छति, अहम् ----- तेन सह गच्छामि ।

(ङ) ----- विज्ञानस्य युगः अस्ति ।

(च) ----- रविवासरः अस्ति ।

अर्धवार्षिक-परीक्षा

विषय - :संस्कृतम्) सम्प्रेषणात्मकम्

(कक्षा -

षष्ठीं

पूर्णांक - :८०

अवधि - :

सार्धहोराद्वयम् ।

खंड - :क अपठित - अवबोधनम्

प्रश्न :१ . अधोलिखित अपठित गद्यांश पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानां उत्तराणि लिखत -
ग्रामे एकः कृषकः निवसति स्म। स नित्यं परिश्रमं करोति स्म। परिश्रमेण स क्षेत्रे शस्यानि उत्पन्नम् अकरोत्।
कृषकः बहु प्रसन्नः आसीत्। तस्य पार्श्वे द्वौ बलीवर्दी स्तः। स निर्धनानां जनानां प्रसन्नमनसा सहायतां करोति
स्म। अतः सर्वे ग्रामीणाः तस्य सम्मानं कुर्वन्ति स्म।

1- एकपदेन

उत्तरत-

2

क) कृषकः कुत्र निवसति स्म?

उ.....।

ख) कृषकः नित्यं किं करोति स्म?

उ.....।

ग) कः बहु प्रसन्नः आसीत्?

उ.....।

घ) के कृषकस्य सम्मानं कुर्वन्ति स्म?

उ.....।

2- पूर्णवाक्येन उत्तरत

2

क) कृषकः कानि उत्पन्नम् अकरोत्?

3- निर्देशानुसारम् उत्तरत-

2

क) 'अप्रसन्नः' अस्य विलोमपदं चित्वा लिखत।

(कृषकः,

जनाः,

अतः,

प्रसन्नः)

उ.....।

ख) 'समीपे' अस्य समानार्थकपदं चित्वा लिखत।
(सर्वे, पार्श्वे, सहायता, प्रसन्नः)

उ.....।

4- अस्य समुचित-शीर्षकः किं भवति ?

2

खंड - :ख रचनात्मक-कार्यम् -

प्रश्न : २ उदाहरणानुसारं चत्वारि वाक्यानि लिखत।

4

यथा- छात्रा वृक्षात् फलानि त्रोटयति। (वृक्ष)

छात्रा	प्राचार्य	पुरस्कारं	प्राप्नोति
छात्रा	कूप	जलम्	नयति
छात्रा	वन	काष्ठानि	आनयति
छात्रा	आपण	क्रीडनकानि	क्रीणाति

प्रश्न : ३ अधोलिखितानि पदानि आधृत्य सार्थकानि वाक्यानि रचयत -

5

वानराः	वनेषु	तरन्ति
मत्स्याः	वृक्षेषु	गर्जन्ति
मयूराः	आकाशे	कूर्दन्ति
सिंहाः	उद्याने	उत्पतन्ति
खगाः	जले	नृत्यन्ति

प्रश्न
3

: ४

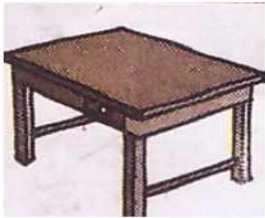
मञ्जूषायाः

नामानि

चित्वा

लिखत

-

मञ्जूषा - काकः वृषभः उत्पीठिका द्विचक्रिका पर्णम् उपनेत्रम् ।

प्रश्न ५ : कोष्ठकात् उचितपदप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत-

3

क) धनिकः ..... धनं ददाति । (निर्धनम् / निर्धनाय)

ख) बालः ..... विद्यालयं गच्छति । (पठनाय / पठनम्)

32/1/

1

[P.T.O.]

ग) सज्जनाः ..... जीवन्ति । (परोपकारम् / परोपकाराय)

खंड : ग अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्

प्रश्न : ६ वर्णसंयोजनेन पदं लिखत

3

यथा - ब् अः + क् + अ + ल् + आ += बालकः

ग् इ + त् + न् + य् + आ + =

स् अः + क् + इ + च् + औ + =

क् अः + त् + उ + र् + उ + =

प्रश्न ७

2

यथा - छुरिका छ् आ + क् + इ + र् + उ +
वातायनम् धाविकाः (ख)

प्रश्न : ८ साताः इत्येतेभ्यः उचितं सर्वनामपदं चित्वा रिक्तस्था , ते , नानि पूरयत

5

महिलाः धावन्ति । धावन्ति । .....

सुधा वदति । वदति । .....

जवनिके दोलतः । दोलतः । .....

पिपीलिकाः चलन्ति । चलन्ति । .....

चटके कूजतः । कूजतः । .....

प्रश्न

: ९

.समुचितैः

पदैः

रिक्तस्थानानि

पूरयत

5

विभक्तिः एकवचनम्

द्विवचनम्

बहुवचनम्

प्रथमा गजः

गजौ

गजाः

अश्वौ

द्वितीया सूर्यम्

सूर्यौ

सूर्यान्

चन्द्रान्

तृतीया

विडालेन

विडालाभ्याम्

विडालैः

मण्डूकेन

मण्डूकैः ।

प्रश्न : १० .कोष्ठकदत्तशब्दानां उचितविभक्तिरूपेण रिक्तस्थानानि पूरयत

| कच्छपाः भ्रमन्ति ..... (i) , तडागे) तडागात्

(:तडाग,

| सैनिकाः सन्ति ..... (ii) शिविरे)

(शिविरः, शिविरं,

| क्रीडन्ति ..... बालाः (iii) क्र)ीडाक्षेत्रम् ,

(क्रीडाक्षेत्रे , क्रीडाक्षेत्रस्य

प्रश्न : ११ मन्जूषातसमुचितं अव्ययपदं चित्वा :ा रिक्तस्थानानि पूरयत

3

मन्जूषा - एव मा , यथा , |

| :देशः तथा वेश ..... (i)

| कुरु ..... गर्व (ii)

| जयते ..... सत्यम् (iii)

प्रश्न : १२ उदाहारणानुसारेण लकारपरिवर्तनम् कुरुत -

2

यथा :-	धावति	धाविष्यति	पठति	पठिष्यति
	वदति	.....		खेलति
	.....			
	चलति	.....		भवति
	.....			

प्रश्न : १३ . एकवचनतः बहुवचने परिवर्तयत -

2

यथा	-: कृषकः	- कृषकाः		
भल्लूकः	.....	-	दूरभाषः	..... -
काकः	.....	-	कपोतः	..... -

)घ (पठित अवबोधनम् - ३० अंकाः

प्रश्न : १४ . अधोलिखित पठित गद्यांशप :द्यांश च :पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म । तयोः मित्रता आसीत् । एकदा प्रातः शृगालः बकम् अवदत्-
“मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु ।” शृगालस्य निमन्त्रेण बकः प्रसन्नः अभवत् । अग्रिमे दिने सः भोजनाय
शृगालस्य निवासम् अगच्छत् । कुटिलस्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत् । बकम् अवदत् च “
मित्र ! अस्मिन् पात्रे आवाम् अधुना सहैव खादावः ।”

1. एकपदेन उत्तरत -

1

- I. शृगालस्य निमन्त्रेण कः प्रसन्नः अभवत् ?
- II. कुत्रः शृगालः बकः च निवसतः स्म ?

2. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2

- I. शृगालः बकं किम् अवदत् ?
3. भाषिक कार्यम् -

2

- I. निमन्त्रणेन शब्दे का विभक्ति ? (तृतीया , चतुर्थी , पञ्चमी)
- II. प्रातः शब्दस्य अर्थ किम् ? (सुबह, सायम् , रात)

पद्यांशः (आ)

वने वने निवसन्तो वृक्षाः ।
वनं वनं रचयन्ति वृक्षाः ॥
शाखादोलासीना विहगाः ।
तैः किमपि कूजन्ति वृक्षाः ॥
पिबन्ति पवनं जलं सन्ततम् ।
साधुजना इव सर्वे वृक्षाः ॥

1- एकपदेन उत्तरत

1

- (i) के वने वने निवसन्तः ?
ii) के वनं वनं रचयन्ति ?

२- पूर्णवाक्येन उत्तरत -
2

i) साधुजना इव के सन्ति ?

3- प्रदत्तविकल्पेभ्यः शुद्धम् उत्तरं चित्वा निर्देशानुसारं लिखत
2

- i) पद्यांशस्य अन्तिमायां पङ्क्तौ किम् अव्ययपदं प्रयुक्तम् ?
क (इव ख (साधुजना ग (सर्वे घ (वृक्षाः
ii) 'विहगाः' इति अस्मिन् पदे का विभक्तिः ?
(क) प्रथमा (ख) चतुर्थी (ग) द्वितीया (घ) सप्तमी

प्रश्नः १५ कोष्ठकात् उचितं शब्दं चित्वा वाक्यं पूरयत -
5

१. .... अस्ति । (सूचिका/सूचिक)
२. .... चरतः । (अजे/अजाः)
३. .... चलति । (नौका/नौके)
४. .... सन्ति । (द्विचक्रिकाः/द्विचक्रिके)
५. .... उत्पतन्ति । (मक्षिकाः/मक्षिके)

प्रश्न १ : ६ उचितपदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत -
3

कोकिले	विकसति
पवनः	नृत्यन्ति
पुष्पम्	उत्पतति
खगः	वहति
मयूराः	गर्जन्ति
सिंहाः	कूजतः ।

प्रश्न १ : ७ यथायोग्यं योजयत
5

समुद्रतटः	ज्ञानाय
क्रीडकनम्	पोषणाय
दुग्धम्	प्रकाशाय
दीपकः	पर्यटनाय
विद्या	खेलनाय ।

प्रश्न १ : ८ कोष्ठकात् उचितपदप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत-
3

- क) धनिकः (निर्धनाय / निर्धनम्) धनं ददाति । .....
ख) बालः (पठनम् / पठनाय) विद्यालयं गच्छति । .....
ग) सज्जनाः (परोपकाराय / परोपकारम्) जीवन्ति । .....

प्रश्न : १९ मन्जूषातसमानार्थकपदानि चित्वा लिख : त
2

मन्जूषा कथन , द्रविणम् , रविः , ग्रन्थे -

.1सूर्यः .....

.....वचने.2

.3पुस्तके ..... धनम्.4 .....

प्रश्न : २० निर्देशानुसारं वाक्यानि परिवर्तयत।
2

यथा- एतत् पतति। (बहुवचने) - एतानि पतन्ति।

1.
.....

छात्रे लिखतः। (बहुवचने) -

(खण्ड: -क) अपठित-अवबोधनं अङ्काः:-10

1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

एकस्मिन् ग्रामे कश्चिद् निर्धनः युवकः आसीत् । तस्य नाम शिवः आसीत् । सः प्रतिदिनं भिक्षायै ग्रामं ग्रामं प्रति गच्छति स्म । प्राप्तैः सक्तुभिः तस्य घटः पूर्णः अभवत् । सः घटं नागदन्ते अवलम्ब्य खट्वायां शयनं करोति स्म ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

$\frac{1}{2} \times 4 =$

2

1. निर्धनः कः आसीत् ?

.....
..... |

2. युवकस्य नाम किम् आसीत् ?

.....
.....

3. शिवः कुत्र गच्छति स्म ?

.....
.....

4. कः सक्तुभिः पूर्ण अभवत् ?

.....
.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2x2=4

I. शिवः कुत्र शयनं करोति स्म ?

.....
.....
.....

II. नागदन्ते अवलम्ब्य किं करोति स्म ?

.....
.....
.....

(ग) भाषिक कार्यं -

1x4 =4

I. "निर्धनः युवकः आसीत्" अत्र क्रियापदं किम् ?

(अ) सः

(ब) उच्चशिक्षार्थम्

(स) निर्धनः

(द) आसीत्

.....

II. "शिवः आसीत्" अत्र कर्तृपदं किम् ?

(अ) महात्मा गान्धी

(ब) आसीत्

(स) शिवः

(द) प्राप्तवान्

.....
III. "धनिकः" अस्य विलोमं पदं किम् ?-

(अ) युवकः

(ब) निर्धनः

(स) उपाधिम्

(द) आग्लदेशं

.....
IV. "निर्धनः युवकः" अनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् ?

(अ) युवकः

(ब) निर्धनः

(स) शिक्षा

(द) उच्च

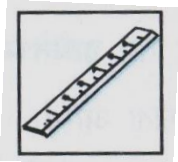
(खण्डः -ख) रचनात्मक कार्य (15)

2. चित्राणि दृष्ट्वा कोष्ठकात् पदानि चित्वा चित्राणां नामानि लिखत।

1 x 5

= 5

मापिका, भल्लूकः, छत्रम्, उत्पीठिका, सिंहः

3. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

1x10 =10

पिपासितः, उपायम्, स्वल्पम्, पाषाणस्य, कार्याणि, उपरि, संतुष्टः, पातुम्, इतस्ततः, कुत्रापि

एकदा एकः काकः ..... आसीत् | सः जलं पातुं

..... अन्नम् | परम्

.....जलं न प्राप्नोत् | अन्ते सः एकं घटं अपश्यत् | घटे
 .....जलं आसीत् | अतः सः जलं
 ..... असमर्थः अभवत् | सः एकं
 .....अचिन्तयत् | सः .....खण्डानि
 घटे अक्षिपत् | एवं क्रमेण घटस्य जलं ..... आगच्छत् | काकः जलं पीत्वा
 ..... अभवत् | परिश्रमेण एव
 ..... सिध्यन्ति न तु मनोरथैः |

(खण्डः -ग) अनुप्रयुक्त व्याकरणं (25)

4. वर्ण संयोजनेन वियोजनेन वा पदानि रचयत --

1x5 =5

1. म् +आ +प् +इ +क् +आ

2. व्+ऋ +द् +ध् +अः

3. फ् +अ+ल् +अ+म्

4. मयूरः

5. घटिका

5. मञ्जूषातः उचित-क्रियापदानि चित्वा वाक्यानि पूरयत -

1x5 =5

नृत्यन्ति , फलन्ति , कूर्दति , चलतः , पश्यति

1. मयूराः .....

2. बालकः .....

3. गजौ .....

4. वृक्षाः .....

5. वानरः .....

6. कोष्ठकात् उचित शब्दरूपं चित्वा वाक्यानि पूरयत -

1x5 =5

यथा -बालिका पठति | (बालिका / बालिके)

1..... चरतः | (अजा / अजे)

2..... सन्ति | (द्विचक्रिका / द्विचक्रिकाः)

3..... चलति | (नौका / नौके)

4..... अस्ति | (सूचिका / सूचिके)

5. .... उत्पतन्ति । (खगाः /खगे)

7. निर्देशानुसारं वाक्यानि रचयत -

1x5 =5

यथा - एतत् पर्णम् । (बहुवचने) एतानि पर्णानि ।

1. एते पर्णे स्तः । (बहुवचने)

.....

2. मयूरः नृत्यति । (बहुवचने)

.....

3. एतानि यानानि । (द्विवचने)

.....

4. छात्रे लिखतः । (बहुवचने)

.....

5. नारिकेलं पतति । (द्विवचने)

.....

8. तृतीया विभक्तिप्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत -

1x5 =5

यथा - व्योमः मित्रेण सह गच्छति । (मित्र)

1. बालकाः .....सह पठन्ति । (बालिका)

2. तडागः .....विभाति । (कमल)

3. अहमपि .....खेलामि । (कन्दुक)

4. अश्वाः .....सह धावन्ति । (अश्व)

5. मृगाः .....सह चरन्ति । (मृग)

(खण्डः -घ) पठितावबोधनं 30

9. अधोलिखित गद्यांशं पद्यांशं संवादं च पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

(अ) गद्यांशं -

एषः समुद्रः तटः । अत्र जनाः पर्यटनाय आगच्छन्ति । केचन तरङ्गैः क्रीडन्ति । केचन च नौकाभिः जलविहारं कुर्वन्ति । तेषु केचन कन्दुकेन क्रीडन्ति । बालिकाः बालकाः च बालुकाभिः बालुकागृहं रचयन्ति । मध्ये मध्ये तरङ्गाः बालुकागृहं प्रवाहयन्ति । एषा क्रीडा प्रचलति एव । समुद्रतटाः न केवलं पर्यटनस्थानानि । अत्र मत्स्यजीविनः अपि स्वजीविकां चालयन्ति ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

१. एषः कः ?

.....
..... |

२. समुद्रतटे जनाः किमर्थम् आगच्छन्ति ?

.....
..... |

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

१ बालिकाः बालकाः च बालुकाभिः किं रचयन्ति?

.....
..... |

(ग) भाषिक कार्य -

½

x4 =2

१ "तत्र" इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

अ अत्र

आ. अपि

इ. एव

.....

२. "बालकाः" इति पदस्य स्त्रीलिङ्गं पदं किम् ?

अ तरङ्गाः

आ. रचयन्ति

इ. बालिकाः

.....

३. "समुद्रः" अत्र का विभक्ति ?

(अ) प्रथमा

(ब) द्वितीया

(स) तृतीया

(द) चतुर्थी

.....

४. "भवनम्" अस्य पर्याय पदं किम् ?

(अ) गृहम्

(ब) कन्दुकं

(स) शिक्षा

(द) नौका

.....

(आ) पद्यांशं

स्पृशन्ति पादैः पातालं च ।

नभः शिरस्सु वहन्ति वृक्षाः ॥

पयोदर्पणे स्वप्रतिबिम्बम् ।

कौतुकेन पश्यन्ति वृक्षाः ॥

प्रसार्य स्वच्छायासंस्तरणम् ।

कुर्वन्ति सत्कारं वृक्षाः ॥

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

१ नभः शिरस्सु के वहन्ति?

.....
.....
2. कौतुकेन के पश्यन्ति ?
.....
.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 वृक्षाः किम् कुर्वन्ति ?
.....
.....

(ग) भाषिक कार्य -

½ x4 =2

1 "कौतुकेन पश्यन्ति वृक्षाः" अत्र क्रियापदं किं ?

(अ) वनं (ब) अपि (स) पश्यन्ति (द) वृक्षाः
.....

2. "नभः शिरस्सु वहन्ति वृक्षाः" अत्र कर्तृपदं किं ?

(अ) वनं (ब) अपि (स) निवसन्तो (द) वृक्षाः
.....

3. "पश्यन्ति" अत्र कः लकारः ?

(अ) लोट् लकारः (ब) लट् लकारः (स) लङ् लकारः (द) लृट् लकारः
.....

4. "नभः" अस्य पर्याय पदं किम् ?

(अ) आकाशः (ब) पक्षी (स) वनं (द) नौका
.....

(इ) संवादं

शिक्षिका - छात्राः यूयं किं कुरुथ ?

छात्राः - आचार्ये ! वयं गच्छामः ।

शिक्षिका - यूयं कुत्र गच्छथः ?

छात्राः - वयं सभागारं गच्छामः ।

शिक्षिका - युष्माकं पुस्तकानि कुत्र सन्ति ?

छात्राः - अस्माकं पुस्तकानि अत्र सन्ति ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

1. "छात्राः यूयं किं कुरुथ" इति का कथयति ?
.....
.....

2. पुस्तकानि कुत्र सन्ति ?
.....
.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 छात्राः किं कुर्वन्ति ?

.....
.....
.....
.....

(ग) भाषिक कार्य -

½ x 4 = 2

1 "युष्माकं पुस्तकानि कुत्र सन्ति" अत्र क्रियापदं किम्-

(अ) युष्माकं (ब) पुस्तकानि (स) कुत्र (द) सन्ति

2. "अहम्" इति पदस्य बहुवचनं पदं किम् ?

(अ) आवाम् (ब) वयम् (स) अहम्

3. "शिक्षिका" पदस्य लिङ्गं किम् ?

(अ) पुलिङ्गम् (ब) स्त्रीलिङ्गम् (स) नपुंसकलिङ्गम्

4. "अत्र" इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(अ) तत्र (ब) कुत्र (स) सर्वत्र

10 . भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत -

1x4=4

(क) गङ्गा , लता , यमुना , नर्मदा ।

(ख) उद्यानं , कुसुमम् , फलम् , चित्रम् ।

(ग) लेखनी , तुलिका , चटका , पाठशाला ।

(घ) आम्रम् , कदलीफलम् , मोदकम् , नारङ्गम् ।

11. यथायोग्यं योजयत -

1 x 4 = 4

समुद्रतटः पोषणाय

क्रीडनकम् प्रकाशाय

दुग्धम् पर्यटनाय

दीपकः खेलनाय

.....
.....
.....
.....

12. उचितपदानि चित्वा संयोज्य वाक्यानि रचयत-

1x4=4

1. सिंहः

उत्पतन्ति

2. लेखिका

लिखति

32/1/

2

[P.T.O.]

3. मयूरः

गर्जति

4. खगाः

नृत्यति

.....
.....
.....
.....

Class-6 science

Solve given sample paper and given Pisa based questions

Social Science

History , Civics, geography, each Chapter Has 5 Question solve

Class VII

अवकाश कार्य केन्द्रीय विद्यालय वायु सेना स्थल रजोकरी कक्षा - 7 विषय संस्कृत

अर्धवार्षिक परीक्षा 2019 - 2020

विषय: - संस्कृतम् (Sanskrit)

कक्षा - सप्तमी (7th)

समय: - 2.30 (2*1/2 घंटे)

पूर्णांकाः - 80

खण्ड: (क) अपठितावबोधनम् 10 अंकाः

(1) निम्नलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

10 अंकाः

मथुरायां कंसः नाम नृपः आसीत् । स अतीव क्रूरः प्रजापीडकः चासीत् । कंसस्य भगिनी देवकी आसीत् । तस्याः विवाहसमये आकाशवाणी अभवत् - देवक्याः अष्टमः पुत्रः कंसस्य संहारकः भविष्यति । कंसः देवकीं तस्याः पतिं वसुदेवं च कारागारे अक्षिपत् । कारागारे एव श्रीकृष्णस्य जन्म अभवत् । वसुदेवः श्रीकृष्णं नन्दगृहम् अनयत् । नन्दः यशोदा च श्रीकृष्णं पुत्रवत् अपालयताम् ।

i एकपदेन उत्तरत-

1 x 4 = 4

(क) मथुरायां कः नृपः आसीत् ? .....

(ख) कंसः कीदृशः नृपः आसीत् ? .....

(ग) कंसस्य भगिनी का आसीत् ? .....

(घ) कारागारे कस्य जन्म अभवत् ? .....

ii पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2 x 2 = 4

(क) कः कंसस्य संहारकः भविष्यति ? .....

(ख) वसुदेवः श्रीकृष्णं कम् अनयत् ? .....

iii भाषिककार्यम् -

1 x 2 =

2

(क) 'भविष्यति' अत्र कः लकारः किं वचनं ? .....

(ख) " मथुरायाम् " अत्र का विभक्तिः किं वचनम् ? .....

32/1/

2

[P.T.O.]

खण्ड: - (ख) रचनात्मकलेखनम् 10 अंका :

(2) चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य पञ्च (5) वाक्यानि रचयत -

1 x 5 = 5

पुष्पाणि , वृक्षाः, बालकाः, जनाः, चटकाः, वृक्षेषु, विकसन्ति, वाटिकायाम्, कूजन्ति, भ्रमणाय, अत्र, क्रीडन्ति, सन्ति, आगच्छन्ति

(क) .....

(ख) .....

(ग) .....

(घ) .....

(ङ) .....

(3) मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथायाः पूर्तिं कुरुत -
5

$\frac{1}{2} \times 10 =$

नासिकायामेव	वारंवारम्	खड्गेन	दूरम्	मक्षिका
व्यजनेन	उपाविशत्	छिना	सुप्तः	प्रियः

पुरा एकस्य नृपस्य एकः (1) ..... वानरः आसीत् । एकदा नृपः (2) .....
आसीत् । वानरः (3) ..... तम् अवीजयत् । तदैव एका (4) ..... नृपस्य
नासिकायाम् (5) ..... । यद्यपि वानरः (6) ..... व्यजनेन तां निवारयति
स्म तथापि सा पुनः पुनः नृपस्य (7) ..... उपाविशति स्म । अन्ते सः मक्षिकां हन्तुं (8)
..... प्रहारम् अकरोत् । मक्षिका तु उड्डीय (9) ..... गता, किन्तु
खड्गप्रहारेण नृपस्य नासिका (10) ..... अभवत् ।

(4) गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

6

अंकाः

देवेशः - अस्माकं ध्वजे एते त्रयः वर्णाः किं सूचयन्ति ?

सलीमः - शृणु , केशरवर्णः शौर्यस्य , श्वेतः सत्यस्य , हरितश्च समृद्धेः सूचकाः सन्ति ।

शुचिः - किम् एतेषां वर्णानाम् अन्यदपि महत्त्वम् ?

डेविडः - आम् ! कथं न ? ध्वजस्य उपरि स्थितः केशरवर्णः त्यागस्य उत्साहस्य च सूचकः । मध्ये स्थितः श्वेतवर्णः

सात्विकतायाः शुचितायाः च द्योतकः । अधः स्थितः हरितवर्णः वसुन्धरायाः सुषमायाः उर्वरतायाश्च द्योतकः ।

i एकपदेन उत्तरत -

1 x 2 = 2

(क) अस्माकं ध्वजे कति वर्णाः सन्ति ? -----

(ख) ध्वजस्य उपरि कः वर्णः ? -----

ii पूर्णवाक्येन उत्तरत - 2 x 1 = 2

(क) अधः कः वर्णः स्थितः ? -----

iii भाषिक कार्यम् - 1 x 2 = 2

(क) 'समृद्धेः' इत्यत्र का विभक्तिः ? -----

(ख) 'एतेषाम्' इत्यस्य एकवचनम् रूपं लिखत । -----

(5) यथायोग्यं श्लोकांशान् मेलयत -

½ x 5 =

2 ½

क

ख

धनधान्यप्रयोगेषु

नासद्भिः किञ्चिदाचरेत् ।

विस्मयो न हि कर्तव्यः

त्यक्तलज्जः सुखी भवेत् ।

सत्येन धार्यते पृथ्वी

बहुरत्ना वसुन्धरा ।

सद्भिर्विवादं मैत्रीं

विद्यायाः संग्रहेषु च ।

आहारे व्यवहारे च

सत्येन तपते रविः ।

प्रश्न (6) मञ्जूषातः पदानि चित्वा समानार्थकानि पदानि लिखत -

1x5=5

माता मौनम् नीरम् प्रस्तरे जन्तवः नयनानि

शिलायां

.....

पशवः .....
 अम्बा .....
 नेत्राणि .....
 तूष्णीम् .....
 जलम् .....

(7) रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

1 x 5 =

5

(क) रमायाः पिता समाजस्य प्रतारणाम् असहत् ।

.....

(ख) पत्युः मरणानन्तरं रमाबाई महाराष्ट्रं प्रत्यागच्छत् ।

.....

(ग) रमाबाई मुम्बईनगरे शारदा-सदनम् अस्थापयत् ।

.....

(घ) 1922 तमे ख्रिष्टाब्दे रमाबाई-महोदयायाः निधनम् अभवत् ।

.....

(ङ) स्त्रियः शिक्षां लभन्ते स्म ।

.....

(8) कः/का कं/कां प्रति कथयति -

1

x 4 = 4

	कः/का	कम् /काम्
यथा - वत्से ! तपः कठिनं भवति ?	माता	पार्वती
(क) अहं तपः एव चरिष्यामि ।	-----	-----
(ख) मनस्वी कदापि धैर्यं न परित्यजति ।	-----	-----
(ग) अपर्णा इति नाम्ना त्वं प्रथिता ।	-----	-----
(घ) पार्वती! प्रीतोऽस्मि तव सङ्कल्पेन ।	-----	-----

(9) प्रश्नः उपयुक्तकथनानां समक्षम् 'आम्' अनुपयुक्तकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत -

(क) प्रातः काले ईश्वरं स्मरेत् । .....

$\frac{1}{2} \times 5 = 2\frac{1}{2}$

(ख) अनृतं ब्रूयात् । .....

(ग) मनसा श्रेष्ठजनं सेवेत । .....

(घ) मित्रेण कलहं कृत्वा जनः सुखी भवति । .....

(ङ) श्वः कार्यम् अद्य कुर्वति । .....

(10) प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखत -

1 x 4

= 4

(क) पार्वती क्रुद्धा सती किम् अवदत् ?

.....

(ख) कः पापभाग् भवति ?

.....

(ग) पार्वती किं कर्तुम् एच्छत् ?

.....

(घ) पार्वती कया साकं गौरीशिखरं गच्छति ?

.....

(11) एकवाक्येन उत्तरत -

1

x 3 = 3 (क) अस्माकं ध्वजस्य श्वेतवर्णः कस्य सूचकः अस्ति ? .....

(ख) अशोकस्तम्भः कुत्र अस्ति ? .....

(ग) त्रिवर्णध्वजस्य उत्तोलनं कदा भवति ? .....

खण्डः (घ) अनुप्रयुक्त व्याकरणम् 30 अंका :

(12) प्रश्नः मञ्जूषातः क्रियापदं चित्वा वाक्यानि पूरयत -

$\frac{1}{2} \times 6 =$

3

अभिनन्दति भक्षयिष्यामः इच्छामि वदिष्यामि उडुयते प्रतिवसति स्म ।

(क) हंसाभ्यां सह कूर्मोऽपि ----- ।

(ख) अहं किञ्चिदपि न ----- ।

(ग) यः हितकामानां सुहृदां वाक्यं न ----- ।

(घ) एकः कूर्मः अपि तत्रैव ----- ।

(ङ) अहम् आकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् ----- ।

(च) वयं गृहं नीत्वा कूर्मं ----- ।

(13) अधोलिखितान् समयवाचकान् अङ्कान् पदेषु लिखत -

$\frac{1}{2} \times 10 =$

5

यथा - 10.30	सार्धद्वादशवादनम्	5.00	.....
7.00	.....	3.30	.....
2.30	.....	9.00	.....
11.00	.....	12.30	.....
4.30	.....	8.00	.....
1.30	.....		.....

(14) मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

$\frac{1}{2} \times 6 =$

3

तथा	न	कदाचन	सदा	च	अपि
-----	---	-------	-----	---	-----

(क) भक्तः ----- ईश्वरं स्मरति ।

(ख) असत्यं ----- वक्तव्यम् ।

(ग) प्रियं ----- सत्यं वदेत् ।

(घ) लता मेधा ----- विद्यालयं गच्छतः ।

(ङ) ----- कुशली भवान् ?

(च) महात्मागान्धी ..... अहिंसां न अत्यजत् ।

(15) मञ्जूषातः पदानि चित्वा समानार्थकानि पदानि लिखत -

$\frac{1}{2} \times 5 =$

2*1/2

माता	मौनम्	प्रस्तरे	जन्तवः	नयनानि
------	-------	----------	--------	--------

शिलायां .....

पशवः .....

अम्बा .....

नेत्राणि .....

तूष्णीम् .....

(16) उदाहरणानुसारं पदरचनां कुरुत -

$\frac{1}{2} \times 9$

= 4*1/2

(i) यथा - वसति स्म = अवसत्

(क) पश्यति स्म = -----

(ख) तपति स्म = -----

(ग) चिन्तयति स्म = -----

(घ) वदति स्म = -----

(ङ) गच्छति स्म = -----

(ii) यथा - अलिखत् = लिखति स्म ।

(क) ----- = कथयति स्म ।

(ख) ----- = नयति स्म ।

(ग) ----- = पठति स्म ।

(घ) ----- = धावति स्म ।

(17) अधोलिखितेषु पदेषु प्रयुक्तां विभक्तिं वचनं च लिखत -

1 x 7 = 7

पदानि	विभक्तिः	वचनम्
यथा - त्रयाणाम्	षष्ठी	बहुवचनम्
समृद्धेः	.....	.....
वर्णानाम्	.....	.....
उत्साहस्य	.....	.....
नागरिकैः	.....	.....
सात्त्विकतायाः	.....	.....
प्राणानाम्	.....	.....
सभायाम्	.....	.....

(18) उदाहरणानुसारं समुचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयत -

1 x 5 =

5

शब्दाः	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा- पट्टिका	षष्ठी	पट्टिकायाः	पट्टिकयोः	पट्टिकानाम्
अग्निशिखा	सप्तमी	अग्निशिखायाम्	.....	.....
सभा	चतुर्थी	.....	.....	सभाभ्याम्
अहिंसा	द्वितीया	अहिंसाम्	.....	.....
सफलता	पञ्चमी	.....	.....	सफलताभ्याम्
सूचिका	तृतीया	सूचिकया	.....	.....

अर्धवार्षिक परीक्षा 2019 - 2020

विषय: - संस्कृतम् (Sanskrit)

कक्षा - सप्तमी (7th)

समय: - 2.30 (2*1/2 घंटे)

पूर्णांकाः - 80

खंड - :क अपठित -अवबोधनम्) १० (

प्रश्न :1 .अधोलिखित अपठित गद्यांश पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

एषा जन्तुशाला अस्ति। जन्तुशाला दिल्लीनगरे अस्ति। अत्र अनेके जीवाः भवन्ति। तत्र पञ्जरे सिंहाः गर्जन्ति। अश्वाः तीव्रं धावन्ति। गजाः शनैः शनैः चलन्ति । मृगाः मृगैः सह शीघ्रम् धावन्ति। तत्र वानराः वृक्षेषु कूर्दन्ति। तत्र अनेके खगाः अपि सन्ति। मयूराः वृक्षस्य अधः नृत्यन्ति। वृक्षस्य उपरि शुकफलं खादति। पिकः मधुरं कूजति। कपोतः उत्पतति। :
उल्लूकः पश्यति।

(क एकपदेन उत्तरत (-

4

1. जन्तुशाला कुत्र अस्ति?

2. मृगाः कैः सह तीव्रम् धावन्ति?

3. पिकः कीदृशम् कूजति?

4. गजाः कथम् चलन्ति?

(ख पूर्णवाक्येन उत्तरत (-

2

मयूराः कुत्र नृत्यन्ति ?

(ग निर्देशानुसारं उत्तरत (-

2

1. "एषा जन्तुशालापदयोः किम् विशेषणपदं अत्र प्रयुक्तम् :अनयो " ?

१ . एषा २ . पदयोः ३ . जन्तुशाला ४ . प्रयुक्तम्

2. "पश्यतिधातुः :इति पदे क " ?

१ . लट् २ . लोट् ३ . लृट् ४ . लङ्

(घ)- अस्य गद्यांश समुचित-शीर्षकं लिखत -।

2

१. मयूराः २ . दिल्ली ३ . जन्तुशाला ४ . सिंहाः

खंड - :ख रचनात्मक-कार्यम्

-१५ अंकाः

प्रश्न :2 .निम्नचित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषा पदसहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत -

8

मञ्जूषा- नदीतटे मत्स्याः हंसौ एकदा ।

१. सरोवरे ..... सन्ति ।

२. .... वृक्षाः सन्ति ।

३. .... धीवराः तत्र अगच्छन् ।

४. तत्र संकटविकटौ ..... निवसतः ।

प्रश्न :2 मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -

5

मञ्जूषा - अतीव ,सदैव ,उच्चैः बहिः ,सर्वत्र ,काकाः।

एतद् गृहम् अस्ति। गृहस्य उपरि अनेके ..... उपविशन्ति। ते ..... स्वरेणका-का इति ध्वनिं कुर्वन्ति। गृहात् ..... एकः कुक्कुरः उपविशति। सः अतीव स्वामीभक्तः अस्ति। सः..... गृहं रक्षति। सः यत्र तत्र ..... एव भ्रमति।

प्रश्न -:3 अधोलिखितं पदं प्रयुज्यः वाक्यं रचयत -

2

क. अलम् = ...

ख. उपरि = ...

खंड २ - व्याकरणम्-ग अनुप्रयुक्त : ५ अंकाः

प्रश्न :5. शब्दरूपाणि लिखत -

6

शब्दः	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
तत् (पुं)	तृतीया	.....	.....	तैः
एतत् (नपुं)	प्रथमा	एतत्	.....	.....
एतत् (स्त्री)	पञ्चमी	.....	एताभ्याम्	.....

प्रश्नः 6. धातुरूपाणि लिखत-

6

धातुः	लकारः	पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
दृश्	लट्	प्रथमः	.....	पश्यतः	.....
लिख्	लङ्	उत्तमः	अलिखम्	.....	.....
भू	लृट्	मध्यमः	.....	.....	भविष्यथ

प्रश्नः 7. विलोमपदानि योजयित्वा लिखत -

2

बहिः आम्
उपरि अन्तः
प्रगतिः नीचैः
न अवनतिः

प्रश्नः 8. समानार्थकपदानि योजयित्वा लिखत -

2

हिंस्रः लब्ध्वा
प्राप्य भयानकः
शिलायां दक्षाः
कुशलाः प्रस्तरे

- प्रश्न :9 .कोष्ठकान्तर्गतेषु क्रियापदेषु चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- 2
१. यूयं रात्रौ कुत्र ..... ? (गमिष्यथ/ गमिष्यथः)
.रते अत्र.....।(अगच्छत् /अगच्छन्।
- प्रश्न :10. कोष्ठकान्तर्गतेषु उचितविभक्तिं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- 3
१. सः ..... सह गच्छति।(पित्रा/ पिता)
२. बालः .....धनं ददाति।(निर्धनेभ्यः /निर्धनस्य ( )
३. बालः .....पतति।) अश्वात् /अश्वम्( )
- प्रश्न :11.. अधोलिखितानां पदानां निर्देशानुसारं पदपरिचयं लिखत । 2
पदानि मूलशब्दः लिङ्गम् विभक्तिः वचनम्
वेदानाम् वेद पुल्लिङ्गम् षष्ठी बहुवचनम्
एतस्य .....
.....
रमानाम् .....
.....
- प्रश्न :12. उदाहारणानुसारं परिवर्तनं कुरुत । 2
यथा – पठति स्म अपठत् ।
नयसि स्म .....।
धावति स्म .....।
लिखन्ति स्म .....।
हसति स्म .....।

खंड :घ -पठित-अवबोधनम् -३० अंकाः

- प्रश्न :13 .अधोलिखितं गद्यांशः पद्यांशः च पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत।
क (गद्यांशः :
चार्वाकः – आम्, आम् । शरीरस्य पोषणं सर्वथा उचितमेव । यदि धनं नास्ति, तदा ऋणम् कृत्वापि पौष्टिकः पदार्थः एव
भोक्तव्यः । तथा कथयति चार्वाककविः –
यावज्जीवेत् सुखं जीवेद् ऋणं कृत्वा घृतं पिबेत्।
श्रोतारः – तर्हि ऋणस्य प्रत्यर्पणं कथम् ?
चार्वाकः – श्रूयतां मम अवशिष्टं काव्यम् –
घृतं पीत्वा श्रमं कृत्वा ऋणं प्रत्यर्पयेत् ॥

- क (एकपदेन उत्तरत- 2
1) कस्य पोषणं सर्वथा उचितमेव ?
2) 'मम अवशिष्टं काव्यम् श्रूयतां' कः कथयति ?

- ख (पूर्णवाक्येन उत्तरत- 2
यदि धनं नास्ति तदा किं करोति ?

- ग (निर्देशानुसारं समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत- 2

- 1 (अनुच्छेदे 'अवशिष्टं काव्यम्' इति पदस्य विशेषणपदं किम् अस्ति?)
 १ .अवशिष्टं २ .काव्यम् ३ .अवशिष्टं काव्यम् ४ .कोऽपि न
- 2) 'पिबेत्' पदस्य लकारं किम् अस्ति?
 १ .लृट् २ .लङ् ३ .लोट् ४ .विधिलिङ्

ख (पद्यांशः

श्वः कार्यमद्य कुर्वीत पूर्वाह्ने चापराह्निकम् ।
 नहि प्रतीक्षते मृत्युः कृतमस्य न वा कृतम् ॥

- क (एकपदेन उत्तरत-) 2
 1) किम् अद्य कुर्वीत ?
 2) किं न प्रतीक्षते ?
- ख (पूर्णवाक्येन उत्तरत-) 2
 कार्यं कथं कुर्वीत ?
- ग (निर्देशानुसारं समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत-) 2
 1) - 'नहि प्रतीक्षते मृत्युः' इति अत्र अव्ययपदं किम् अस्ति?
 १ .नहि २ .प्रतीक्षते ३ .मृत्युः ४ .कोऽपि न
 2 (- 'अस्य' पदस्य विभक्तिः किम् अस्ति?
 १ .प्रथमा २ .तृतीया ३ .षष्ठी ४ .सप्तमी

प्रश्न : 14 समुचितं श्लोकांश- मेलनं कुरुत -
 2

दाने तपसि शौर्ये च क्षमया किं न साध्यते
 क्षमावसीकृतिलोके विज्ञाने विनये नये
 आलस्यम् हि मनुष्याणां सेवेत सततं सदा
 मनसा कर्मणा वाचा शरीरस्थो महान् रिपुः

प्रश्न : 15. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत- 3
 १) पत्युः मरणानन्तरं रमाबाई महाराष्ट्रं प्रत्यागच्छत् । (कस्य), के ( )
 २) वसुन्धरा बहुरत्ना भवति । (का), कम् ( )
 ३) कच्छपः अन्यत्र गन्तुम् इच्छति । (क); के ( )

प्रश्न : 16 .समुचितं मेलनं कृत्वा लिखत । 4
 क ख

केशरवर्णः प्रगते न्यायस्य च प्रवर्तकम् ।
 हरितवर्णः शौर्यस्य त्यागस्य च सूचकः ।
 अशोकचक्रम् स्वाधीनतायाः राष्ट्रगौरवस्य च प्रतीकः ।
 त्रिवर्णः ध्वजः सुषमायाः उर्वरतायाः च सूचकः ।

प्रश्न : 17. मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत । 4
 मञ्जूषा - तथा न अन्तः उपरि ।

- १) असत्यं ..... वक्तव्यम् ।
 २) प्रियं ..... सत्यं वदेत् ।
 ३) वृक्षस्य ..... खगाः वसन्ति ।
 ४) छात्राः विद्यालयस्य ..... प्रविशन्ति ।

प्रश्न : 18 मञ्जूषातः संख्यापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत । 2
 मञ्जूषा - अष्टाविंशति द्वौ षड् द्वादशः ।

- १) ..... ऋतवः भवन्ति ।

- २) मासाः ..... भवन्ति ।
 ३) फ़रवरी-मासे सामान्यतः ..... दिनानि भवन्ति ।
 ४) मम शरीरे ..... हस्तौ स्तः ।

प्रश्न : 19. कः/का कं/कां प्रति कथयति ।

3

	कः/का	कं/कां	
यथा - वत्से ! तपः कठिनं भवति		माता	पार्वतीं
१) अहं तव क्रीतदासोऽमि ।			.....
.....			
२) अहं तपः एव चरिष्यामि ।			.....
.....			
३) अहम् उत्तरं न् दास्यामि ।			.....
.....			

(खण्डः -क) अपठित-अवबोधनं अङ्काः:-10

1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

ऋतुषु तृतीयः ऋतुः वर्षा-ऋतुः भवति। ग्रीष्मानन्तरं वर्षा-ऋतुः आगच्छति । वर्षा-ऋतौ आकाशमण्डलं मेघाच्छन्नं भवति। । कदाचित् जलबिन्दवः पतन्ति । कदाचित् मुसलधार-वृष्टिः भवति। वर्षाऋतौ वनेषु, उपवनेषु, वाटिकासु, वृक्षेषु, लतासु, शस्येषु, दिशासु च सर्वत्र हरीतिमा दृष्टिगोचरी भवति । अस्मिन् समये कृषकाः भूमिं कर्षन्ति क्षेत्रेषु बीजानि वपन्ति च । वर्षा-ऋतौ सर्वेषां महान् आनन्दः भवति। वनेषु मयूराः नृत्यन्ति। जलाशयेषु मण्डूकाः रटन्ति । अस्मिन् ऋतौ कष्टमपि बहु भवति। जलस्य आधिक्येन मार्गाः अवरुद्धाः भवन्ति । अनेके रोगाः उत्पद्यन्ते । तथापि वर्षा ऋतुः महान् आनन्ददायी ऋतुः भवति ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

5. ऋतुषु तृतीयः ऋतुः कः ?

.....
 .....

6. वनेषु के नृत्यन्ति ?

.....
 .....

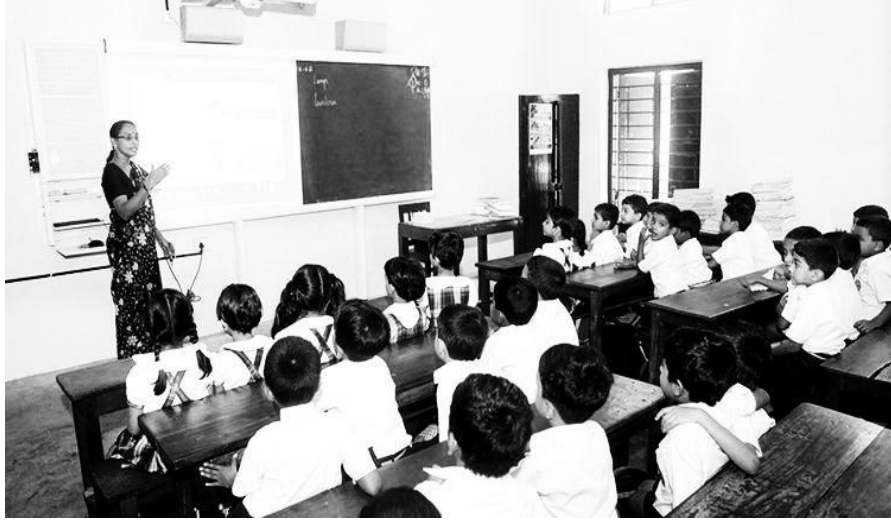
7. किं मेघाच्छन्नं भवति ?

.....
 .....

8. आनन्ददायी ऋतुः कः ?

लिखति :स , लिखन्ति , श्यामपट्टे , कक्षायाम् , , पुस्तिकायाम् ,
छात्रा : , शिक्षक : , उत्तराणि , ते , प्रश्नम् ,

१. ....
२. ....
३. ....
४. ....
५. ....

3. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

जलाशयम्, अचिन्तयत्, वृद्धः, उपायेन, दुखिताः, कोटरे, वृक्षस्य, सर्पः, आदाय,
समीपे

एकस्य वृक्षस्य शाखासु अनेके काकाः वसन्ति स्म। तस्य वृक्षस्य ..... एकः
सर्पः अपि अवसत् । काकानां अनुपस्थितौ ..... काकानां शिशून् खादति स्म । काकाः
..... आसन्। तेषु एकः ..... काकः उपायं
.....। वृक्षस्य ..... जलाशयः
आसीत्। तत्र एका राजकुमारी स्नातुम् ..... आगच्छति स्म । शिलायां
स्थितः तस्याः आभरणं ..... एकः काकः वृक्षस्य उपरि अस्थापयत्।
राजसेवकाः काकम् अनुसृत्य ..... समीपं अगच्छन्। तत्र ते तं सर्पम् च
अमारयन् । अतः एवोक्तम् - ..... सर्वं सिद्धयति।

(खण्ड: -ग) अनुप्रयुक्त व्याकरणं (25)

4. अधोलिखितान् समयवाचकान् अङ्कान् पदेषु लिखत-

1x5 =5

यथा- 10.30 सार्धदशवादनम्

- (क) 5.00 .....
- (ख) 7.30 .....
- (ग) 1.30 .....
- (घ) 9.00 .....
- (ङ) 11.00 .....

5. अधोलिखितानां पदानां विभक्तिं वचनं च लिखत -

1x5 =5

यथा -

पदानि	विभक्तिः	वचनम्
पिता	प्रथमा	एकवचनम्
(क) कन्याः	.....	.....
(ख) शिक्षायै	.....	.....
(ग) मनोरमया	.....	.....
(घ) माता	.....	.....
(ङ) शास्त्राणाम्	.....	.....

6. मञ्जूषातः समानार्थकपदानि चित्वा लिखत-

-

1x5 =5

प्रसन्नतायाः, माता, नेत्राणि, शरीरस्य, दक्षाः

- नयनानि = ...
- देहस्य = ...
- हर्षस्य = ...
- कुशलाः = ...
- अम्बा = ...

7. मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

1x5 =5

तथा, न, कदाचन्, सदा, अलं

(क) असत्यं ..... वक्तव्यम् ।

(ख) ..... विवादेन।

(ग) प्रियं ..... सत्यं वदेत्।

(घ) भक्तः ..... ईश्वरं स्मरति।

(ङ) महात्मा गान्धी ..... अहिंसां न अत्यजत्।

8. अधोलिखितानां पदानां लकार वचनं च लिखत -

1x5 =5

यथा -	पदानि	लकारः:	वचनम्
	आसीत्	लङ् लकारः	एकवचनम्
(क) नमन्ति	.....	.....	.....
(ख) आगच्छत्	.....	.....	.....
(ग) निवसन्ति	.....	.....	.....
(घ) गमिष्यति	.....	.....	.....
(ङ) अपठत्	.....	.....	.....

(खण्डः -घ) पठितावबोधनं 30

9. अधोलिखित गद्यांशं पद्यांशं संवादं च पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

(अ) गद्यांशं -

अस्ति मगधदेशे फुल्लोत्पलनाम सरः। तत्र संकटविकटौ हंसौ निवसतः। कम्बुग्रीव - नामकः तयोः मित्रम् एकः कूर्मः अपि तत्रैव प्रतिवसति स्म। अथ एकदा धीवराः तत्र आगच्छन्। ते अकथयन्-“वयं श्वः मत्स्यकूर्मादीन् मारयिष्यामः।” एतत् श्रुत्वा कूर्मः अवदत्-“मित्रे ! किं युवाभ्यां धीवराणां वार्ता श्रुता । अधुना किम् अहं करोमि ?”

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

१. फुल्लोत्पलनाम सरः कुत्र आसीत् ?

.....
..... |

२ कूर्मस्य नाम किम् आसीत् ?

.....
..... |

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

१ धीवराः किम् अकथयन् ?

.....
..... |

(ग) भाषिक कार्यं -

½ x4 =2

१ "धीवराः तत्र आगच्छन्" अत्र क्रियापदं किं ?

- (अ) धीवराः (ब) अपि
(स) तत्र (द) आगच्छन्

२. "शत्रुः" अस्य पदस्य विलोमपदं किम् ?

- (अ) धीवराः (ब) मित्रम् (स) आगच्छन्ति (द) नौका

३. "अधुना किम् अहं करोमि?" वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

- (अ) अधुना (ब) किम् (स) अहं (द) करोमि

४. "कच्छपः" अस्य पर्याय पदं किं -

- (अ) कूर्मः (ब) कन्दुकं (स) शिक्षा (द) नौका

(आ) पद्यांशं

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नं सुभाषितम् ।

मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते ॥

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

२ पृथिव्यां कति रत्नानि ?

२. मूढैः कुत्र रत्नसंज्ञा विधीयते ?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि कानि सन्ति ?

(ग) भाषिक कार्यं -

½ x4 =2

1 "आकाशे" पदस्य विलोमपदं किम् ?

- (अ) रात्रौ (ब) दिनम् (स) पृथिव्याम् (द) वृक्षाः

2. "त्रीणि रत्नानि " अनयोः पदयोः विशेषणं पदं किम् ?

- (अ) त्रीणि (ब) अपि (स) निवसन्तो (द) वृक्षाः

3. "रत्नानि" इत्यस्मिन् पदे किं वचनम् ?

- (अ) एकवचनम् (ब) द्विवचनम् (स) बहुवचनम्

4. "सलिलम्" अस्य पर्याय पदं किम् -

- (अ) जलं (ब) पक्षी (स) वनं (द) नौका

(इ) संवादं

वटुः- अयि पार्वति ! सत्यमेव त्वं शिवं पतिम् इच्छसि ? (उपहसन्) नाम्ना शिवः अन्यथा अशिवः। श्मशाने वसति। यस्य त्रीणि नेत्राणि ,वसनम् व्याघ्रचर्म, अङ्गरागः चिताभस्म, परिजनाश्च भूतगणाः। किं

तमेव

शिवं पतिम् इच्छसि ?

तथैव

पार्वती- (क्रुद्धा सती) अरे वाचाल ! अपसर। जगति न कोऽपि शिवस्य यथार्थं स्वरूपं जानाति। यथा त्वमसि

शृणोति सोऽपि

वदसि। (विजयाम् प्रति) सखि ! चल । यः निन्दाम् करोति सः तु पापभाग् भवति एव, यः

पापभाग् भवति।

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

3. शिवः कुत्र वसति ?

.....

4. शिवस्य परिजनाः के ?

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 पापभागी कः भवति ?

.....

(ग) भाषिक कार्यं -

½ x4 =2

1 "त्वं शिवं पतिम् इच्छसि" अत्र क्रियापदं किम् ?

- (अ) त्वं (ब) शिवं (स) पतिम् (द) इच्छसि

.....

2. "यथा त्वमसि तथैव वदसि।" अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

- (अ) वदसि (ब) तथैव (स) यथा (द) त्वम्

.....

3. "वदसि" पदस्य मूलधातुः कः ?

- (अ) वदत (ब) वदसि (स) वद्

.....

4. 'वस्त्रम्' पदस्य पर्यायपदम् किम् ?

- (अ) वसनम् (ब) दरिद्रम् (स) वटुः

.....

10 . समुचितमेलनम् कृत्वा लिखत- -

1x4=4

(क) केशरवर्णः	(ख) प्रगतेः न्यायस्य च प्रवर्तकम्।
(ख) हरितवर्णः	शौर्यस्य त्यागस्य च सूचकः।
(ग) अशोकचक्रम्	स्वाधीनतायाः राष्ट्र गौरवस्य च प्रतीकः।
(घ) त्रिवर्णः ध्वजः	सुषमायाः उर्वरतायाः च सूचकः।

11. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

1x4=4

(क) अस्माकं त्रिवर्णः ध्वजः विश्वविजयी भवेत् ।

(ख) स्वधर्मात् प्रमादं वयं न कुर्याम ।

(ग) एतत् सर्वं अस्माकं नेतृणां सद्बुद्धेः फलम् ।

(घ) शत्रूणां समक्षं विजयः सुनिश्चितः भवेत् ।

12. अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारम् लिखत-

1x4=4

- (क) रमाबाई-महोदयायाः विवाहः विपिनबिहारीदासेन सह अभवत्।
- (ख) 1858 तमे ख्रिष्टाब्दे रमाबाई जन्म अलभत्।
- (ग) 1922 तमे ख्रिष्टाब्दे रमाबाई-महोदयायाः निधनम् अभवत्।
- (घ) सा मुंबईनगरे शारदा-सदनम् अस्थापयत्।

.....

Class VII A and B ENGLISH

1. Frame two questions for message and write them.
2. Write a Bio Sketch on APJ Abdul Kalam
BIRTH PLACE FAMILY EDUCATION PROFESSION POLITICAL CAREER DEATH
3. Write a story similar to QUALITY chapter.
4. Learn Poems and their Explanations.

Class -7 A science

Solve given two sample papers and Pisa based questions

S.St (Satpal Sir)

1. Who is the writer of the famous book Ain-i-Akbari?

प्रसिद्ध पुस्तक ऐन-ए-अकबरी के लेखक कौन हैं?

2. What is Barter system?
3. वस्तु विनिमय प्रणाली क्या है?
4. Give two example of human made environment.

मानव निर्मित पर्यावरण के दो उदाहरण दीजिए

5. Write the name of rock which contains fossils fuel.

चट्टान का नाम लिखिए जिसमें जीवाश्म ईंधन होता है

6. Define the term constituency.
7. What is universal adult franchise?

सार्वभौमिक वयस्क मताधिकार क्या है?

8. What do you understand by health?

स्वास्थ्य से आप क्या समझते हैं?

9. Define the term-

- a) Cartographer
- b) Archive
- c) Patron

शब्द को परिभाषित करें-

- क) नक्शानवीस
- ख) पुरालेख
- ग) संरक्षक

10. Match the table

Column A

- a. Rashtrakutas
- b. Palas
- c. Cholas
- d. Glacier
- e. Earthquake
- f. Sand dunes

Column B

- i Tamilnadu
- ii Western Deccan
- iii Deserts
- iv vibration of earth
- v river of ice
- vi Bengal

टेबल का मिलान करें

कॉलम ए

- a) राष्ट्रकूट
- b) पलास
- c) चोल
- d) हिमनद
- e) भूकंप
- f) रेत के टीले

कॉलम बी

- i तमिलनाडु
- ii पश्चिमी दक्कन
- iii रेगिस्तान
- iv पृथ्वी का कंपन
- v बर्फ की नदी
- vi बंगाल

11. What are the elements of Mughal char bagh?

मुगल चारबाग के तत्व क्या हैं?

12. Difference between –

- a) Biotic and Abiotic
- b) Extrusive and Intrusive rock

इन दोनों के बीच अंतर स्पष्ट करें

- क) जैविक और अजैविक
- ख) एक्सट्रूसिव और इंट्रोसिव रॉक

12. Fill in the blank-

- a) The first layer of the atmosphere is.....

- b) ..... gas protects us from the harmful sun rays.
 c) Monsoon is an example of ..... wind.
 d) Rokeya Hossain wrote a remarkable story titled.....
 e) ..... is the first women engine driver of northern railways.
 f) A law was made in the year..... Give protection against domestic violence.

रिक्त स्थान भरें-

- a) वायुमंडल की पहली परत है .....।
 b) .....गैस हमें हानिकारक सूर्य की किरणों से बचाती है।
 c) मानसून .....हवा का एक उदाहरण है।
 d) रोकेया हुसैन ने एक उल्लेखनीय कहानी लिखी जिसका शीर्षक .....है।
 e) .....उत्तरी रेलवे की पहली महिला इंजन ड्राइवर है।
 f) वर्ष .....में एक कानून बनाया गया था जो घरेलू हिंसा के खिलाफ सुरक्षा देता है।

13. What are the two main provisions of article-15?

अनुच्छेद -15 के दो मुख्य प्रावधान क्या हैं?

14. How some MLA become ministers? Explain.

कुछ विधायक मंत्री कैसे बने? समझाना।

15. Why are girls and boys given different toys to play with?

लड़कियों और लड़कों को खेलने के लिए अलग खिलौने क्यों दिए जाते हैं?

16. What is the role of Zamindars in Mughal period?

मुगल काल में जमींदारों की क्या भूमिका है?

17. What was the 'circle of justice' and why it was important?

न्याय का 'चक्र' क्या था और यह महत्वपूर्ण क्यों था?

18. Why did people from distant lands visit Surat?

दूर देश के लोग सूरत क्यों गए? कारण बताएं।

19. Give reasons why flood plains are very fertile?

कारण बताओ कि बाढ़ के मैदान बहुत उपजाऊ क्यों हैं?

20. What is water cycle? Explain with a diagram of water cycle.

जल चक्र क्या है? पानी के चक्र के आरेख के साथ समझाएँ।

21. What are the differences between Public and Private health care services?

सार्वजनिक और निजी स्वास्थ्य देखभाल सेवाओं के बीच अंतर क्या है?

22. How do you think stereotype, about what women can or cannot do, affect women's right to equality?

आप महिलाओं के समानता के अधिकार को प्रभावित करने वाली रूढ़िवादिता के बारे में क्या सोचते हैं?

23.[A] An outline map of the world locate these-

- a) Surat
- b) Afghanistan
- c) South America
- d) Gulf stream
- e) Red sea

[क] दुनिया के नक्शे में इन बिंदुओं की पहचान करें

- a) सूरत
- b) अफगानिस्तान
- c) दक्षिण अमेरिका
- d) खाड़ी की धारा
- e) लाल समुद्र

Class- VII S.S.T
Holiday Homework
Model Test Papers set -2

1. Who has written the book Akbarnama ?

अकबरनामा पुस्तक किसने लिखी है?

2. Which day is observed as World Environment Day?

किस दिन को विश्व पर्यावरण दिवस के रूप में मनाया जाता है?

3. What are the major components of environment.

पर्यावरण के प्रमुख घटक क्या हैं

4. Which is the thinnest layer of earth?

पृथ्वी की सबसे पतली परत कौन सी है ?

5. Define constitution.

संविधान को परिभाषित करें

6. What is health?

स्वास्थ्य क्या है ?

7. Define constituency.

निर्वाचन क्षेत्र को परिभाषित करें

8. In what ways has the meaning of the term Hindustan changed over the centuries?

पिछली कई शताब्दियों में 'हिंदुस्तान' शब्द का अर्थ कैसे बदला है ?

9. How did the Rashtrakutas become powerful?

राष्ट्रकूट कैसे शक्तिशाली बने ?

10. What are the elements of a Mughal ChaharBagh Garden ?

एक मुगल चारबाग की क्या विशेषताएं हैं ?

11. 'Man modifies his environment' . explain with examples.

'व्यक्ति अपने वातावरण में परिवर्तन करता है' | उदाहरण सहित व्याख्या करें |

12. What do you mean by a Rock cycle ?

शैल चक्र से आप क्या समझते हैं ?

13. Why flood plains are very fertile ?

बाढ़कृत मैदान बहुत उपजाऊ क्यों होते हैं ?

14. Name three type of rainfall.

वर्षा के तिन प्रकार लिखें

15. If you are an MLA , what will you do to improve your constituency ?

यदि आप एक एम एल ए हैं तो आप अपने निर्वाचन क्षेत्र के सुधार के लिए क्या करेंगे .

16. How does the society make a distinction between girls and boys ?

समाज में किस प्रकार लड़के और लड़कियों के बीच अंतर किया जाता है ?

17. How does article 15 of the Indian Constitution address inequality ?

भारतीय संविधान का अनुच्छेद १५ किस प्रकार असमानता को दूर करता है ?

18. List one reason why learning the alphabet was so important to women like Rashsundari Devi, Ramabai and Rokeya.

कोई एक कारण बताइए जिसकी वजह से रस सुंदरी देवी , रमाबाई और रुकैया हुसैन के लिए अक्षर का ज्ञान इतना महत्वपूर्ण था ?

19. What were the steps taken to ensure that muqtis performed their duties . why do you think they may have wanted to defy the orders of the sultans ?

मुक्ति अपने कर्तव्य का पालन करें यह सुनिश्चित करने के लिए कौन कौन से कदम उठाए गए थे आपके विचार में सुल्तान के आदेशों का उल्लंघन करना चाहने के पीछे उनका क्या कारण हो सकते थे

20. How were the debates with religious Scholars important in the formation of Akbar's Idea on governance ?

शासन प्रशासन संबंधी अकबर के विचारों के निर्माण में धार्मिक विद्वानों से होने वाली चर्चाएं कितनी महत्वपूर्ण थीं ?

21. How important were craftsperson for the building and maintenance of temples

मंदिरों के निर्माण तथा उनके रखरखाव के लिए शिल्पी जन कितने महत्वपूर्ण थे

22. Match the following

a) Glacier

i) Sea Shore

b) Beach

ii) River Of Ice

c) Earthquake

iii) Desert

d) Sand dune

iv) Rivers

e)Meander	v)Vibration Of Earth
क हिमनद	i)समुद्री तट
ख पुलिन	ii)बर्फ की नदी
ग भूकंप	iii)रेगिस्तान
घ बालू टिब्बा	iv)नदियाँ
च विसर्प	v)पृथ्वी का कम्पन

23.What is water cycle ? suggest three ways to conserve water.

जल चक्र क्या है ? जल संरक्षण के तीन सुझाव दें ।

24.Distinguish between public and private health services.

सार्वजनिक और निजी स्वास्थ्य सेवाओं में अंतर बताएं ।

25.How do you think stereotypes, about what women can or cannot do, affect women's right to equality?

आपके विचार से महिलाओं के बारे में प्रचलित रुढ़िवादी धरणा की वे क्या कर सकती हैं और क्या नहीं , उनके समानता के अधिकार को कैसे प्रभावित करती है ?

26.(I)On outline map of India locate the following:

A)Surat B. Hampi

(I)भारत के मानचित्र पर निम्नलिखित को दर्शाएं :

अ) सूरत ब. हम्पी

(II)On world outline map locate the following:

a) Gulf stream b) Equator c) Indian ocean

(II) विश्व के मानचित्र पर निम्नलिखित को दर्शाएं

अ) गल्फ जलधारा ब) विषुवत रेखा स) हिन्द महासागर

Class VII (Science) (Sadhna Sharma)

1. Learn and write the exercise questions of chapters 6,7,8,9 and 10.

2. Make practice of the diagrams:

- Human digestive system
- Human respiratory system
- Soil profile
- Life cycle of silk worm.

3.Revise chapters 1 to 10 for Half yearly exams.

शरद-कालीन अवकाश कार्यKV, AFS, RAJOKRI

कक्षा- सप्तमी अ, ब विषय: - हिन्दी

1. सभी पाठों के अभ्यास में दिए गए प्रश्नों को याद करें।
2. पाठों की गई भाषा की बात को व्याकरणात्मक प्रश्नों के हल के लिए अवश्य पढ़ें।
3. किन्हीं दो विषयों पर निबन्ध अवश्य लिखें। (प्रिय त्योहार-दशहरा, गाँधी जयन्ती)
4. कोई दो पत्र लिखें। (फ्रीस माफ़ करने के लिए के लिए प्रार्थना पत्र, घर में मनाए जाने वाले त्योहार की तैयारियों की जानकारी देते हुए मित्र को पत्र)
5. परीक्षा को ध्यान में रखते हुए विविध व्याकरण के विषयों का अध्ययन करें।
(संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण, विशेष्य, द्वन्द्व समास, पुनरुक्तशब्द, पर्याय-विलोम मुहावरे आदि)
6. बालमहाभारत के पाठों को एक बार अवश्य पढ़ें। (1 से 20 तक)

Class VIII

HOLIDAYS HOME WORK (AUTOMN BREAK)

06.10.2019-15.10.19

अवकाश कार्य केन्द्रीय विद्यालय वायु सेना स्थल रजोकरी

कक्षा – 8 विषय संस्कृत

अर्धवार्षिक परीक्षा 2019 - 2020

विषय: - संस्कृतम् (Sanskrit) कक्षा - अष्टमी (8th)

समय: - (2*1/2 घंटे) पूर्णांकाः -

80

(खण्ड: -क) अपठित-अवबोधनं अङ्काः:-10

1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

एकदा शीतस्य भीषणः प्रकोपः अभवत् । सम्राट् चन्द्रगुप्तः निश्चितवान् यत् निर्धनेभ्यः कम्बलानां वितरणं भवेत्। प्रधानमन्त्री चाणक्यः तत्कार्यं स्वीकृतवान्। भृत्याः सर्वान् कम्बलान् तस्य कुटीरे स्थापितवन्तः। रात्रौ केचन् चौराः कम्बलान् चोरयितुं तस्य कुटीरं प्राविशन्। ते अपश्यन् यत् चाणक्यः कम्बलम् विना सुप्तः। तस्मिन् एव क्षणे चाणक्यः पदध्वनिं श्रुत्वा प्रबुद्धः । चौराः तम् अपृच्छन्- भवतां समीपे कम्बलानां राशिः अस्ति तथापि भवान् कम्बलम् विना एव स्वपिति। चाणक्यः अवदत् - शृणुत ! प्रावारकाः केवलं निर्धनेभ्यः वितरणार्थम् एव सन्ति। यदि अहम् एतेषु एकं स्वीकरोमि तर्हि अहम् अपि चौरः भविष्यामि। "नतमस्तकाः चौराः" तस्य पादयोः पतित्वा क्षमायाचनाम् अकुर्वन्।

प्रश्नाः

A-एकपदेन उत्तरत

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

१. चाणक्यः किं श्रुत्वा प्रबुद्धः ?

.....

२) कम्बलानां वितरणं केभ्यः एव आसीत्?

.....

३) कस्य भीषणः प्रकोपः अभवत् ?

.....

४) के कम्बलान् कुटीरे स्थापितवन्तः?

.....
.....

B-पूर्णवाक्येन उत्तरत

1 x 2 = 2

१) चाणक्यस्य आदर्श चरित्रं दृष्ट्वा चौराः कीदृशाः आसन् ?

.....
.....

२) के पादयोः पतित्वा क्षमायाचनाम् अकुर्वन् ?

.....
.....

C-निर्देशानुसारम् उत्तरत

1 x 4 = 4

क) 'केचन् चौराः' अत्र विशेष्यपदं किम् ?

१) भृत्याः   २) प्रावारकाः   ३) चौराः

.....

ख) कम्बलाः इत्यर्थे किं पदं प्रयुक्तम्?

१) भृत्याः   २) प्रावारकाः   ३) राशिः

.....

ग) अहम् अपि चौरः भविष्यामि । भविष्यामि पदस्य कर्तृपदं किम्?

१) चौरः   २) अहम्   ३) अपि

.....

घ) यदि अहम् एतेषु एकं कम्बलं स्वीकरोमि । अत्र एतेषु सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम्?

१) निर्धनेभ्यः   २) कम्बलेभ्यः   ३) राजभ्यः

.....

(खण्डः -ख) रचनात्मक कार्य (15)

2. शब्दान् आधृत्य वाक्यानि रचयत-

2 x 5 = 10

१ जिज्ञासा

.....
.....

२. आवश्यकता

.....
.....

३. सामग्री

.....
.....

४. पर्यावरण सुरक्षा

.....
.....

५. विश्रामगृहम्

.....
.....

3. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

½ x 10 = 5

सहसा , यदि , क्रमशः , तर्हि , दूरे , तदा , परन्तु , यदा , एकस्मिन् ,
निर्गतः

..... वने कश्चन व्याधः जालं विस्तीर्य (i)
..... स्थितः । (ii) ..... आकाशे
सपरिवारः कपोतराजः चित्रग्रीवः ..... । तदा तण्डुलकणानामुपरि
कपोतानां लोभो जातः । (iii) ..... राजा तत्र सहमतः नासीत् । तस्य युक्तिः आसीत्
(iv) ..... निर्जने वने कोऽपि मनुष्यः नास्ति, (v) ..... कुतो वा
तण्डुलकणानां सम्भवः? (vi) ..... राज्ञः उपदेशमस्वीकृत्य ते नीचैः आगताः , (vii)
..... जाले निपतिताः । अतः उक्तम् ' (viii) ..... विदधीत न क्रियाम्' ।

(खण्डः -ग) अनुप्रयुक्त व्याकरण (25)

4. अधोलिखितानां सन्धिं विच्छेदं वा कुरुत -

1x5 =5

अल्पमेव = ... +
.....
माधुर्यमेव = ... +
.....
..... = महात्मनाम् + उक्तिः
..... = देवम् + एव
..... = सर्वम् + एव

5. अधोलिखितानि पदानि निर्देशानुसारं परिवर्तयत -

1x5 =5

यथा - गिरिशिखर (सप्तमी एकवचने) - गिरिशिखरे
(ख) पथिन् (सप्तमी एकवचने) -
.....
(ख) राष्ट्र (चतुर्थी एकवचने) -
.....
(ग) पाषाणः (सप्तमी एकवचने) -
.....

(घ) यान (द्वितीया बहुवचने) -

.....

(ङ) शक्ति (प्रथमा एकवचने) -

.....

6. तत्समपदानि लिखत- - 1x5 =5

यथा -	तद्-भव	तत्सम
क-	मधुमक्खी	मधुमक्षिका
ख-	लोभी	.....
ग-	कंजूस	.....
घ-	कडवा	.....
ङ-	पूँछ	.....
	मोर	.....

7. विशेषण-विशेष्यपदानि मेलयत- 1x5 =5

(क) मौखिकम् विनिमयः

.....

(ख) महान् गुहा

.....

(ग) मुद्राविहीनः सिंहः

.....

(घ) महती ज्ञानम्

.....

(ङ) क्षुधार्तः उपकारः

.....

8. लोट्लकारपदानि चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत - 1x5 =5

निधेहि , विधेहि , जहीहि , देहि , भज

(ख) राष्ट्रे अनुरक्तिं ..... ।

(ख) त्वं पुरतः चरणम् ..... ।

(ग) मूढ ! ..... धनागमतृष्णाम् ।

(घ) ..... गोविन्दम् ।

(ङ) मह्यं जलम् ..... ।

(खण्डः -घ) पठितावबोधनं 30

9. अधोलिखित गद्यांशं पद्यांशं संवादं च पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

(अ) गद्यांशं -

कस्मिंश्चित् वने खरनखरः नाम सिंहः प्रतिवसति स्म । सः कदाचित् इतस्ततः परिभ्रमन् क्षुधार्तः न किञ्चिदपि आहारं प्राप्तवान् । ततः सूर्यास्तसमये एकां महतीं गुहां दृष्ट्वा सः अचिन्तयत् - " नूनम् एतस्यां गुहायां रात्रौ कोऽपि जीवः आगच्छति । अतः अत्रैव निगूढो भूत्वा तिष्ठामि " इति ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

१. सिंहस्य नाम किम् आसीत् ?

.....
..... |

२ सिंहः कुत्र प्रतिवसति स्म ?

.....
..... |

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

१ सिंहः कदा एकां महतीं गुहां दृष्ट्वा अचिन्तयत् ?

.....
..... |

(ग) भाषिक कार्यं -

½ x4

=2

(i) "खरनखरः नाम सिंहः प्रतिवसति स्म" वाक्ये क्रियापदं किम् ?

(क) सिंहः

(ख) वने

(ग) नाम

(घ) प्रतिवसति स्म

.....

(ii) "रात्रौ कोऽपि जीवः आगच्छति" वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

(क) रात्रौ

(ख) कोऽपि

(ग) जीवः

(घ) आगच्छति

.....

(iii) गद्यांशे 'अरण्ये' इति अर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?

(क) गुहायाम्

(ख) वने

(ग) सूर्यास्तसमये

(घ) रात्रौ

.....

(iv) गद्यांशे "निर्गच्छति" इति पदस्य विलोमपदं किं पदं प्रयुक्तम्?

(क) आगमिष्यति

(ख) आगच्छति

(ग) गमिष्यति

(घ) पठिष्यति

.....

(आ) पद्यांशं

साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः
साक्षात्पशुपुच्छविषाणहीनः।
तृणं न खादन्नपि जीवमानः
तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

३ साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः कीदृशः पशुः ?

.....

२. कलाविहीनः कः ?

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 तृणं न खादन्नपि जीवमानः कः ?

.....

(ग) भाषिक कार्यं -

½ x4 =2

(i) 'घासम्' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(क) तृणम्

(ख) भोजनम्

(ग) परम्

(घ) वृक्षम्

.....

(ii) 'आम्' इति पदस्य विलोमपदं किम् प्रयुक्तम् ?

(क) तृणम्

(ख) न

(ग) खादन्

(घ) जीवमानः

.....

(iii) 'तिनका' इति पदस्य तत्सम पदं किम् ?

(क) वृक्षम्

(ख) भोजनम्

(ग) परम्

(घ) तृणम्

.....

(iv) 'तत्+भागधेयम्' इति पदस्य सन्धिः का ?

(क) तत्भागधेयम्

(ख) तद्भागधेयम्

(ग) तन्भागधेयम्

(घ) तद्धभागधेयम्

.....

(इ) संवादं

राकेशः भगिनि शालिनि ! दिष्ट्या त्वं समागता । अद्य मम कार्यालये एका महत्वपूर्णा गोष्ठी सहस्रैव निश्चिता । अद्यैव मालायाः चिकित्सकया सह मेलनस्य समयः निर्धारितः । त्वं मालया सह चिकित्सिकां प्रति गच्छ, तस्याः परामर्शानुसारं यद्विधेयं तत् सम्पादय ।

शालिनि किम् अभवत् ? भ्रातृजाया स्वास्थ्यं समीचीनं नास्ति ? अहं तु ह्यः प्रभृतिः पश्यामि यत् सा

स्वस्था न प्रतिभाति इति प्रतीयते स्म ।

राकेशः चिन्तायाः विषयः नास्ति । त्वं मालया सह गच्छ । मार्गे सा सर्वं ज्ञापयिष्यति ।

(माला शालिनी च चिकित्सिकां प्रति गच्छन्त्यौ वार्ता कुरुतः)

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

5. दिष्ट्या का समागता ?

.....

6. कार्यालये का सहसैव निश्चिता ?

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 माला शालिनी च चिकित्सिकां प्रति गच्छन्त्यौ किं कुरुतः ?

.....

(ग) भाषिक कार्य -

½ x4 =2

1 "त्वं मालया सह गच्छ" अत्र क्रियापदं किम् ?

(अ) त्वं (ब) गच्छ (स) मालया (द) सह

.....

2. "मार्गे सा सर्वं ज्ञापयिष्यति" अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

(अ) ज्ञापयिष्यति (ब) सर्वं (स) सा (द) मार्गे

.....

3. "अभवत्" पदस्य मूलधातुः कः ?

(अ) भव् (ब) भू (स) भवत्

.....

4. 'अद्यैव' पदस्य विच्छेदं किम् अस्ति ?

(अ) अद्य+इव (ब) अद्य+एव (स) आदि+इव

.....

10 . पद्यांशमेलनम् कृत्वा लिखत- -

1x4=4

(क)

(क) गुणा गुणज्ञेषु

(ख) लुब्धस्य नश्यति यशः

(ग) पथि पाषाणाः विषमाः प्रखराः

(ख)

शालीना भारतजनताऽहम्

हिंसाः पश्वः परितो घोराः

पिशुनस्य मैत्री

(घ) अभिमानधनाविनयोपेताः

गुणाः भवन्ति

.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

1x4=4

केषाम् , कम् , कस्यै , कस्मात्

(क) व्याधः व्याघ्रं जालात् बहिः निरसारयत् ।

.....
.....

(ख) चञ्चलः वृक्षम् उपगम्य अपृच्छत् ।

.....
.....

(ग) व्याघ्रः लोमशिकायै निखिलां कथां न्यवेदयत् ।

.....
.....

(घ) मानवाः वृक्षाणां छायायां विरमन्ति ।

.....
.....

12. मञ्जूषातः समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

1x4=4

रचयन्ति , सहसा, सह , गृहीत्वा

(क) छात्राः पुस्तकानि ..... विद्यालयं गच्छन्ति ।

(ख) मालाकाराः पुष्पैः मालाः ..... ।

(ग) रमेशः मित्रैः ..... विद्यालयं गच्छति ।

(घ) ..... बालिका तत्र अहसत् ।

(खण्ड: -क) अपठित-अवबोधनम् अङ्काः-10

1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

मम विद्यालयः हरियाणा प्रान्तस्य राजधान्यां वर्तते । अयं मम गृहात् क्रोशत्रयं दूरं वर्तते । अहं बसयानेन तत्र गच्छामि । केचन् छात्राः पढ्यां अपि आगच्छन्ति । अस्य भवनं अत्यन्तं मनोहरं , सुन्दरं विशालं च अस्ति । मम विद्यालये अनुमानतः द्विसहस्रः छात्राः पठितुम् आगच्छन्ति । ते सर्वे आज्ञाकारिणः अनुशासनप्रियाः च सन्ति । मम विद्यालये त्रिंशत् अध्यापकाः सन्ति । ते छात्रान् स्नेहेन पाठयन्ति । मम विद्यालयस्य प्रधानाचार्यः अनुशासनप्रियः , सहनशीलः , सुशिक्षितः , हृदयेन सुकोमलः च अस्ति । मम विद्यालयस्य परीक्षाफलं प्रशंसनीयं भवति । अस्मिन् विद्यालये कम्प्यूटर शिक्षा , व्यावसायिक शिक्षा , च अपि भवति ।

मम विद्यालये एकं अतिविशालं क्रीडाक्षेत्रम् अस्ति । अत्र छात्राः व्यायामं कुर्वन्ति । मम विद्यालये एकः भव्यः पुस्तकालयः अपि अस्ति । यत्र छात्राः समाचार-पत्रं , पत्रिका च पठन्ति । अतः मम विद्यालयः एकः सुप्रसिद्धः विद्यालयः अस्ति ।

प्रश्नाः

A-एकपदेन उत्तरत

$\frac{1}{2} \times 4 = 2$

1. विद्यालयः गृहात् कीयत् दूरं वर्तते ?

.....

2. विद्यालये कति छात्राः पठन्ति ?

.....

3. विद्यालयः कस्य प्रान्तस्य राजधान्यां वर्तते ?

.....

4. छात्राः कुत्र व्यायामं कुर्वन्ति ?

.....

B-पूर्णवाक्येन उत्तरत

$1 \times 2 = 2$

1. प्रधानाचार्यः कीदृशः अस्ति ?

.....

2. छात्राः पुस्तकालये किं कुर्वन्ति ?

.....

C-निर्देशानुसारम् उत्तरत

$1 \times 4 = 4$

1. 'बसयानेन' इत्यस्मिन् पदे का विभक्तिः अत्र प्रयुज्यते ?

अ- द्वितीया आ- तृतीया इ- चतुर्थी ई- षष्ठी

2. 'आगच्छन्ति' अत्र कः लकारः प्रयुक्तः ?

अ- लोट् आ- लृट् इ- लङ् ई- लट्

3. 'पाठशाला' इत्यर्थे अत्र कः शब्दः प्रयुक्तः ?

32/1/

6

[P.T.O.]

- अ- पुस्तकालयः   आ- विद्यालयः   इ- क्रीडाक्षेत्रः   ई- मित्रम्
4. 'छात्राः पङ्क्त्यां अपि आगच्छन्ति' इत्यस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम् ?
- अ- पङ्क्त्यां   आ- आगच्छन्ति   इ- अपि   ई- छात्राः
- (खण्डः -ख) रचनात्मक कार्य (15)

2. शब्दान् आधृत्य वाक्यानि रचयत-

2 x 5 = 10

१ जिज्ञासा

.....
.....

२. आवश्यकता

.....
.....

३. सामग्री

.....
.....

४. पर्यावरण सुरक्षा

.....
.....

५. विश्रामगृहम्

.....
.....

3. मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

½ x 10 = 5

सहसा , यदि , क्रमशः , तर्हि , दूरे , तदा , परन्तु , यदा , एकस्मिन् ,
निर्गतः

..... वने कश्चन व्याधः जालं विस्तीर्य (i)
..... स्थितः । (ii) ..... आकाशे
सपरिवारः कपोतराजः चित्रग्रीवः ..... । तदा तण्डुलकणानामुपरि

कपोतानां लोभो जातः । (iii) ..... राजा तत्र सहमतः नासीत् । तस्य युक्तिः आसीत्
 (iv) ..... निर्जने वने कोऽपि मनुष्यः नास्ति, (v) ..... कुतो वा
 तण्डुलकणानां सम्भवः? (vi) ..... राज्ञः उपदेशमस्वीकृत्य ते नीचैः आगताः , (vii)
 ..... जाले निपतिताः । अतः उक्तम् ' (viii) ..... विदधीत न क्रियाम्' ।

(खण्डः -ग) अनुप्रयुक्त व्याकरणं (25)

4. अधोलिखितानां सन्धिं विच्छेदं वा कुरुत -

1x5 =5

सहस्रैव = ... +

.....

प्रवृत्तोऽपि = ... +

.....

..... = परामर्श +

अनुसारम्

..... = कुसुमात् + अपि

..... = चिनोमि + उभयम्

5. अधोलिखितानां पदानां प्रकृति-प्रत्ययं च लिखत-

1x5 =5

यथा -	पदानि	प्रकृतिः	प्रत्यय
	कर्तुम्	कृ	तुमुन्
(ग)	हर्तुम्	.....	.....
(ख)	तर्तुम्	.....	.....
(ग)	नत्वा	.....	.....
(घ)	गत्वा	.....	.....
(ङ)	सम्पूज्य	.....	.....

6. लट्लकारपदेभ्यः लोट्त्वधिलिङ्लकारपदानां निर्माणं कुरुत-

-

1x5 =5

विधिलिङ्लकारः	लट्लकारः	लोट्लकारः	
यथा -	पठति	पठतु	पठेत्
(क)	खेलति	.....	.....
(ख)	खादन्ति	.....	.....
(ग)	पिबामि	.....	.....
(घ)	हसतः	.....	.....
.....			
	(ङ) नयामः	.....	.....

7. मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

1x5 =5

एव , खलु , तथा , सदा , विना

- (क) किं भवान् स्नानं कृतवान् ..... ?
- (ख) सत्यं ..... जयते ।
- (ग) ..... भगवन्तं भज ।
- (घ) सः यथा चिन्तयति ..... आचरति ।
- (ङ) विद्यां ..... जीवनं वृथा ।

8. मञ्जूषातः विलोमपदानि चित्वा लिखत -

1x5 =5

ह्यः , वरिष्ठाः , प्रसन्नाः , प्रकाशः , निरर्थकः

- (ग) कुण्ठिता .....
- (ख) सार्थकः .....
- (ग) अन्धकारः .....
- (घ) कनिष्ठा .....
- (ङ) श्वः .....

(खण्डः -घ) पठितावबोधनं 30

9. अधोलिखितं गद्यांशं पद्यांशं संवादं च पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्देशानुसारं लिखत -

(अ) गद्यांशं -

कस्मिंश्चित् वने खरनखरः नाम सिंहः प्रतिवसति स्म । सः कदाचित् इतस्ततः परिभ्रमन् क्षुधार्तः न किञ्चिदपि आहारं प्राप्तवान् । ततः सूर्यास्तसमये एकां महतीं गुहां दृष्ट्वा सः अचिन्तयत् - " नूनम् एतस्यां गुहायां रात्रौ कोऽपि जीवः आगच्छति । अतः अत्रैव निगूढो भूत्वा तिष्ठामि " इति ।

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

१. सिंहस्य नाम किम् आसीत् ?

.....

२ सिंहः कुत्र प्रतिवसति स्म ?

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

१ सिंहः कदा एकां महतीं गुहां दृष्ट्वा अचिन्तयत् ?

.....
..... ।

(ग) भाषिक कार्यं -
=2

½ x4

(i) "खरनखरः नाम सिंहः प्रतिवसति स्म" वाक्ये क्रियापदं किम् ?

(क) सिंहः (ख) वने

(ग) नाम (घ) प्रतिवसति स्म

.....

(ii) "रात्रौ कोऽपि जीवः आगच्छति" वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

(ख) रात्रौ (ख) कोऽपि

(ग) जीवः (घ) आगच्छति

.....

(iii) गद्यांशे 'अरण्ये' इति अर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?

(क) गुहायाम् (ख) वने

(ग) सूर्यास्तसमये (घ) रात्रौ

.....

(iv) गद्यांशे "निर्गच्छति" इति पदस्य विलोमपदं किं पदं प्रयुक्तम्?

(ख) आगमिष्यति (ख) आगच्छति

(ग) गमिष्यति (घ) पठिष्यति

.....

(आ) पद्यांशं

साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः
साक्षात्पशुपुच्छविषाणहीनः।
तृणं न खादन्नपि जीवमानः
तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

४ साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः कीदृशः पशुः ?

.....
.....

२. कलाविहीनः कः ?

.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 तृणं न खादन्नपि जीवमानः कः ?

.....

(ग) भाषिक कार्य -

½ x4 =2

(i) 'घासम्' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(क) तृणम्

(ख) भोजनम्

(ग) परम्

(घ) वृक्षम्

.....

(ii) 'आम्' इति पदस्य विलोमपदं किम् प्रयुक्तम् ?

(क) तृणम्

(ख) न

(ग) खादन्

(घ) जीवमानः

.....

(iii) 'तिनका' इति पदस्य तत्सम पदं किम् ?

(क) वृक्षम्

(ख) भोजनम्

(ग) परम्

(घ) तृणम्

.....

(iv) 'तत्+भागधेयम्' इति पदस्य सन्धिः का ?

(क) तत्भागधेयम्

(ख) तद्भागधेयम्

(ग) तन्भागधेयम्

(घ) तद्धभागधेयम्

.....

(इ) संवादं

राकेशः भगिनि शालिनि ! दिष्ट्या त्वं समागता । अद्य मम कार्यालये एका महत्वपूर्णा गोष्ठी सहसैव निश्चिता । अद्यैव मालायाः चिकित्सिकया सह मेलनस्य समयः निर्धारितः । त्वं मालया सह चिकित्सिकां प्रति गच्छ, तस्याः परामर्शानुसारं यद्विधेयं तत् सम्पादय ।

शालिनी किम् अभवत् ? भ्रातृजाया स्वास्थ्यं समीचीनं नास्ति ? अहं तु ह्यः प्रभृतिः पश्यामि यत् सा स्वस्था न प्रतिभाति इति प्रतीयते स्म ।

राकेशः चिन्तायाः विषयः नास्ति । त्वं मालया सह गच्छ । मार्गं सा सर्वं ज्ञापयिष्यति ।

(माला शालिनी च चिकित्सिकां प्रति गच्छन्त्यौ वार्तां कुरुतः)

(क) एकपदेन उत्तरत -

1x2 =2

7. दिष्ट्या का समागता ?

.....

8. कार्यालये का सहसैव निश्चिता ?

.....
.....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

1x2=2

1 माला शालिनी च चिकित्सिकां प्रति गच्छन्त्यौ किं कुरुतः ?

.....
.....
.....
.....

(ग) भाषिक कार्य -

½ x4 =2

1 "त्वं मालया सह गच्छ" अत्र क्रियापदं किम् ?

(अ) त्वं (ब) गच्छ (स) मालया (द) सह

.....

2. "मार्गे सा सर्वं ज्ञापयिष्यति" अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम् ?

(अ) ज्ञापयिष्यति (ब) सर्वं (स) सा (द) मार्गे

.....

3. "अभवत्" पदस्य मूलधातुः कः ?

(अ) भव् (ब) भू (स) भवत्

.....

4. 'अद्यैव' पदस्य विच्छेदं किम् अस्ति ?

(अ) अद्य+इव (ब) अद्य+एव (स) आदि+इव

.....

10 . पद्यांशमेलनं कृत्वा लिखत- -

1x4=4

(क)

(ख)

(क) गुणा गुणज्ञेषु

शालीना भारतजनताऽहम्

(ख) लुब्धस्य नश्यति यशः

हिंसाः पश्वः परितो घोराः

(ग) पथि पाषाणाः विषमाः प्रखराः

पिशुनस्य मैत्री

(घ) अभिमानधनाविनयोपेताः

गुणाः भवन्ति

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

1x4=4

कम् , कस्मात् , केषाम् , कस्यै

(क) व्याधः व्याघ्रं जालात् बहिः निरसारयत् ।

.....
.....

(ख) चञ्चलः वृक्षम् उपगम्य अपृच्छत् ।

.....
.....

(ग) व्याघ्रः लोमशिकायै निखिलां कथां न्यवेदयत् ।

.....
.....

(घ) मानवाः वृक्षाणां छायायां विरमन्ति ।

.....
.....

12. वाक्यानां कृते आम् – न इति लिखत-

1x4=4

(क) अहं परिवारस्य चक्षुषा संसारं पश्यामि ।

.....

(ख) अहं अविवेका भारतजनताऽस्मि॥

.....

(ग) समं जगत् मम काव्यैः मुग्धम् अस्ति ।

.....

(घ) अहं वसुन्धरां कुटुम्बं न मन्ये ।

.....

खंड: - क अपठित - अवबोधनम्।

प्रश्न 1-अधोलिखितम् अपठित अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

वनराजः सिंहः सिंहासने तिष्ठति। मयूरः नृत्यति, कोकिलाः मधुरम् गायन्ति। मृगाः धावन्ति। गजः शनैः शनैः आगच्छति। चटकाः कूजन्ति। खगाः आकाशे उत्पतन्ति। शुकः वृक्षे तिष्ठति। मृगः मृगैः सह इतस्ततः धावति। भ्रमराः पुष्पेषु गुञ्जन्ति। पिकाः मधुरं कूजन्ति। उल्लूकाः इतस्ततः पश्यन्ति।

(क) एकपदेन उत्तरत -

4

1. कः सिंहासने तिष्ठति ? .....
2. खगाः कुत्र उत्पतन्ति ? .....

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

4

1. कोकिलाः कीदृशम् गायन्ति ? .....
2. के इतस्ततः पश्यन्ति ? .....

(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत (निर्देश के अनुसार उत्तर दीजिए)

2

1. "पिकाः" इति शब्दस्य किं पर्यायपदं अत्र प्रयुक्तम् ? .....
2. "पुष्पेषु" इति पदे का विभक्तिः ? .....

खण्ड - 'ख' रचनात्मकं कार्यम् (१५)

प्रश्न-2 मञ्जूषापद सहाय्येन कथायाः रिक्तस्थानानि पूरयत-

$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

मञ्जूषा- अकस्मात् वृद्धः साट्टहासम् कृतवान् क्षुद्रः दृष्ट्वा स्वकीयैः मोचयितुम् कर्तनम् तर्हि ।

एकस्मिन् वने एकः ..... व्याघ्रः आसीत्। सः एकदा व्याधेन विस्तारिते जाले बद्धः अभवत्। सः बहुप्रयास ..... किन्तु जालात् मुक्तः नाभवत्। ..... तत्र एकः मूषकः समागच्छत्। बद्धं व्याघ्रं ..... सः तम् अवदत्- अहो! भवान् जाले बद्धः। अहं त्वां ..... इच्छामि। तच्छ्रुत्वा व्याघ्रः ..... अवदत्- अरे! त्वं ..... जीवः मम साहाय्यं करिष्यसि। यदि त्वं मां मोचयिष्यसि ..... अहं त्वां न हनिष्यामि। मूषकः ..... लघुदन्तैः तज्जालस्य ..... कृत्वा तं व्याघ्र बहिः कृतवान्।

प्रश्न 3 - निम्नचित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापद सहायतया चत्वारि वाक्यानि रचयत-

8

चिकित्सकः चिकित्सार्थम् औषधम् जनाः

1. चिकित्सालये ..... सन्ति ।
2. .... रुग्णान् पश्यति ।
3. जनाः ..... आगच्छन्ति ।
4. परिचारिका ..... ददाति ।

प्रश्न 4 - अधोलिखितम् पदैः वाक्यं रचयत-

2

- 1- परितः .....
- 2- सह .....

(ग) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् -

२५ अंकाः

प्रश्न- 5 मञ्जूषातः क्रियापदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।

4

विधेहि, देहि, भज, चल

- १- त्वं विद्यालयं .....।
- २- राष्ट्रे अनुरिक्तं .....।
- ३- मह्यं जलं .....।
- ४- ..... गोविन्दम्।

प्रश्न 6- सन्धि कृत्वा लिखत-

4

तथा + एव = ...

मृग + आदीनाम् = ...

सु + उक्तिः = ...

सहसा + एव = ...

प्रश्न 7- धातुं प्रत्ययं च लिखत -

4

गन्तुम् = ... + ...

पठित्वा = ... +

.....

नेतुम् = ... +

.....

हसित्वा = ... +

.....

प्रश्न - ८ विशेषण-विशेष्य पदानि मेलयत ।

5

विशेषण	विशेष्य
सुकुमारा	जगत्
सहजा	संसारे
विश्वस्मिन्	भारतजनता
समम्	प्रकृति
समस्ते	जगति

प्रश्न -९ समानार्थकानि पदानि मेलयत ।

4

जगति	व्रजात्
कुलिशात्	नेत्रेण

प्रकृति	संसारे	
चक्षुषा	स्वभावः	
प्रश्न - १० विलोम-पदानि मेलयत ।		4
श्वः	सार्थकः	
प्रसन्नः	अंधकारः	
प्रकाशः	अप्रसन्नः	
निरर्थकः	ह्यः	

पठित अवबोधनम् - ३० अंकाः

प्रश्न - ११ अधोलिखितं पठित-अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-
गद्यांशः (६)

चञ्चलः नदीजलम् अपृच्छत् । नदीजलम् अवदत् - ' एवमेव भवति , जनाः मयि स्नानं कुर्वन्ति , वस्त्राणि प्रक्षालयन्ति तथा च मलमूत्रादिकं विसृज्य निवर्तन्ते, वस्तुतः सर्वः स्वार्थं समीहते । ' चञ्चलः वृक्षम् उपगम्य अपृच्छत् । वृक्षः अवदत्, 'मानवाः अस्माकं छायायां विरमन्ति । अस्माकं फलानि खादन्ति, पुनः कुठारैः प्रहृत्य अस्मभ्यं सर्वदा कष्टं ददति । यत्र कुत्रापि छेदनं कुर्वन्ति । 'सर्वः स्वार्थं समीहते । '

अ. एकपदेन उत्तरत- 2

1 कस्मिन् पुण्यः भवति?

2 कः नदीजलम् अपृच्छत्?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत- 2

वृक्षः किम् अवदत्?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत- 2

1 ददाति' -इत्यस्य वचनम् लिखत । (एकवचनम्/ द्विवचनम्/ बहुवचनम्)

2 'चञ्चलः वृक्षम् उपगम्य अपृच्छत्' इत्यस्मिन् वाक्ये किम् अव्ययपदम् ? ('चञ्चलः/ वृक्षम्/ उपगम्य/ अपृच्छत्)

पद्यांशः

साहित्यसङ्गीतकलाविहीनः

साक्षात्पशुः पुच्छविषाणहीनः।

तृणं न खादन्नपि जीवमानः

तद्भागधेयं परमं पशूनाम् ॥

(A) एकपदेन उत्तरत - 2

(i) साहित्य सङ्गीत कला विहीनः साक्षात्पशुः कीदृशः ?

(ii) पुच्छविषाणहीनः साक्षात्पशुः कः ?

(B) पूर्णवाक्येन उत्तरत - 2

तृणं न खादन्नपि जीवमानः कः ?

(C) प्रदत्तविकल्पेभ्यः शुद्धम् उत्तरं चित्वा निर्देशानुसारं लिखत - 2

(i) 'तृणम्' इति पदे का विभक्तिः ?

(क) द्वितीया (ख) तृतीया (ग) प्रथमा (घ) चतुर्थी

(ii) पद्यांशस्य तृतीयायां पङ्क्तौ किम् अव्ययपदं प्रयुक्तम् ?

(क) तृणम् (ख) न (ग) खादन् (घ) जीवमानः

प्रश्न - १२ विपर्यय-पर्याय- मेलनं कुरुत -

2

पुरतः - विरक्तिः

स्वकीयम्- आगमनम्

गमनम् - पृष्ठतः

अनुरक्तिः- परकीयम्

प्रश्न - १३ मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

4

मञ्जूषा- सदा बहिः दूरं तदा

(क) - सूर्यः पूर्वदिशायाम् ----- उदेति ।

(ख) - यदा दशवादनम् भवति ----- छात्राः विद्यालयम् गच्छन्ति ।

(ग) - शृगालः गुहायाः ----- आसीत्।

(घ) - शृगालः अपि ततः ----- पलायमानः ।

प्रश्न - १४ रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

5

(क) गुणाः गुणज्ञेषु गुणाः भवन्ति। .....

(ख) नद्यः सुस्वादुतोयाः भवन्ति। .....

(ग) लुब्धस्य यशः न श्यति। .....

(घ) मधुमक्षिका माधुर्यमेव जनयति। .....

(ङ) महतां प्रकृतिः सुस्थिरा भवति। .....

प्रश्न-१५ उचितकथनानां समक्षम् 'आम्' अनुचितकथनानां समक्षं 'न' इति लिखत ।

4

१-

केतनं गिरिशिखरे अस्ति। .....

निजनि

२-

चरणं तिधेहि। .....

पुरतः

३-

बाधकं भवति। .....

बलं

४-

सुकरम् अस्ति। .....

गमनं

प्रश्न-१६ उदाहरणानुसारम् कोष्ठकप्रदत्तेषु पदेषु चतुर्थी प्रयुज्य रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत ।

3

यथा - भिक्षुकाय धनं ददातु । (भिक्षुक)

१-

..... पुस्तकं देहि । (छात्र)

२-

..... अलम् । (सुरेश)

रमेशः

३-

..... नमः । (अध्यापक)

अवकाश कार्य केन्द्रीय विद्यालय वायु सेना स्थल रजोकरी

कक्षा – 8 विषय हिन्दी

अर्द्धवार्षिक परीक्षा 2017-18

विषय – हिन्दी कक्षा – आठवीं

समय – 2.30 घण्टे

पूर्णांक – 80 अंक

खण्ड – 'क'

प्र.1 निम्न गद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए –

5

व्यक्ति के जीवन में संतोष का बहुत महत्व है। संतोषी व्यक्ति सुखी रहता है। असंतोष सब रोगों की जड़ है। महात्मा कबीर ने कहा है कि धन-दौलत से कभी संतोष नहीं मिलता। संतोष रूपी धन मिलने पर समस्त वैभव धूल के समान प्रतीत होते हैं। व्यक्ति जितना अधिक धन पाता जाता है, उतना ही उसमें असंतोष उपजता जाता है। यह असंतोष मानसिक तनाव उत्पन्न करता है, जो अनेक रोगों की जड़ है। धन व्यक्ति को उलझनों में फँसाता जाता है। साधु को संतोषी बताया गया है, क्योंकि भोजन मात्र की प्राप्ति से उसे संतोष मिल जाता है। हमें भी साधु जैसा होना चाहिए। हमें अपनी इच्छाओं को सीमित रखना चाहिए। जब इच्छाएँ हम पर हावी हो जाती हैं, तो हमारा मन सदा असंतुष्ट रहता है। सांसारिक वस्तुएँ हमें कभी संतोष नहीं दे सकतीं। संतोष का संबंध मन से है। संतोष सबसे बड़ा धन है। इसके सम्मुख सोना, चाँदी, रूपया, पैसा सब व्यर्थ है।

(i) संतोष का विलोमार्थी शब्द है –

(क) संतोषी (ख) असंतोष (ग) संतुष्ट (घ) सहनशील

(ii) संतोष रूपी धन मिलने से क्या होता है?

(क) समस्त वैभव धूल के समान लगते हैं। (ख) मन में संतुष्टि आ जाती है।
(ग) मन खुश हो जाता है। (घ) धन की लालसा बढ़ जाती है।

(iii) जब इच्छाएँ हम पर हावी हो जाती हैं, तब क्या होता है?

(क) मन में खुशी होती है। (ख) मन सदा असंतुष्ट रहता है।
(ग) मन संसार में रम जाता है। (घ) मन दुखी रहता है।

(iv) संतोष का संबंध किससे है?

(क) मन से (ख) धन से
(ग) वस्तुओं से (घ) तन से ।

(v) इस गद्यांश के लिए उपयुक्त शीर्षक हैं।

(क) संसार (ख) संतोष का महत्व
(ग) जीवन (घ) तन और मन ।

प्र.2 निम्न पद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए –

5

कुछ भी बन, बस कायर मत बन

बहा युगों तक खून-पसीना।

ठोकर मार, पटक मत माथा

कुछ न करेगा? क्या करेगा –

तेरी राह रोकते वाहन

रे मनुष्य-बस कातर क्रदन ?

कुछ भी बन, बस कायर मत बन

अर्पण कर सर्वस्व मनुज को,

ले देकर जीना, क्या जीना ?
कब तक गम के आँसू पीना ?
मानवता ने तुझको सींचा

कर न दुष्ट को आत्म-समर्पण
कुछ भी बन, बस कायर मत बन

- (i) कवि क्या करने की प्रेरणा दे रहा है?
(क) गम के आँसू पीने (ख) आत्म समर्पण की
(ग) रूकावटों को ठोकर मारने की (घ) कायर न बनने की
- (ii) कवि के अनुसार किस प्रकार का जीवन व्यर्थ है ?
(क) कुछ भी बनकर जीना (ख) समझौतावादी
(ग) खून पसीना बहाकर (घ) मनुष्य को सर्वस्व अर्पित करके
- (iii) कायर से तात्पर्य है –
(क) डरपोक (ख) समझौतावादी (ग) कातर (घ) दुष्ट
- (iv) 'पाहन' शब्द का पर्यायवाची है –
(क) मेहनत (ख) पैर (ग) पत्थर (घ) मेहमान
- (v) 'मानवता' शब्द में संज्ञा का प्रकार है।
(क) भाववाचक (ख) व्यक्तिवाचक (ग) जातिवाचक (घ) कोई नहीं

खण्ड – 'ख'

- प्र.3 (क) विशेषण किसे कहते हैं। भेद लिखते हुए एक-एक उदाहरण भी लिखिए। 3
(ख) संज्ञा किसे कहते हैं। भेद बताते हुए एक-एक उदाहरण भी लिखिए। 3
(ग) संधि विच्छेद कीजिए – भोजनालय, महोत्सव, शिवालय । 3
(घ) निम्नलिखित शब्दों का शुद्ध रूप लिखिए— ग्यान, जीभि, पाऊँ 3
(ङ.) द्वंद्व समास के तीन उदाहरण लिखकर समास विग्रह कीजिए। 3

खण्ड – 'ग'

- प्र.4 निम्न गद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए – 5

दोषों का पर्दाफाश करना बुरी बात नहीं है। बुराई यह मालूम होती है कि किसी के आचरण के गलत पक्ष को उद्घाटित करके उसमें रस लिया जाता है और दोषोद्घाटन को एक मात्र कर्तव्य मान लिया जाता है। बुराई में रस लेना बुरी बात है, अच्छाई में उतना ही रस लेकर उजागर न करना और भी बुरी बात है। सैकड़ों घटनाएँ ऐसी घटती हैं जिन्हें उजागर करने से लोक चित्त में अच्छाई के प्रति अच्छी भावना जगती है।

- (i) पाठ और लेखक का नाम लिखिए।
(ii) बुराई में रस लेने का क्या तात्पर्य है? क्या व्यक्ति को ऐसा करना चाहिए?
(iii) लेखक को बुराई कहाँ मालूम होती है?
- प्र.5 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए –

- (i) वस्तु विनिमय क्या है? विनिमय की प्रचलित पद्धति क्या है?
- (ii) "ऐसा जैसे सारी बस ही इंजन है और हम इंजन के भीतर बैठे हैं।" लेखक को ऐसा क्यों लगा?
- (iii) पत्र लेखन की कला के विकास के लिए क्या-क्या प्रयास हुए? लिखिए।
- (iv) लेखक ने स्वीकार किया है कि लोगों ने उन्हें भी धोखा दिया है फिर भी वह निराश नहीं हैं। आपके विचार से इस बात का क्या कारण हो सकता है?
- प्र.6 निम्न पद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए – 5
- जाति न पूछो साध की, पूछ लीजिए ज्ञान।
मोल करो तरवार का, पड़ा रहन दो म्यान।।
आवत गारी एक है, उलटत होइ अनेक।
कह कबीर नहीं उलटिए, वही एक की एक।।**
- (i) कवि और कविता का नाम लिखिए। 1
- (ii) काव्यांश के आधार पर बताइए कि साधू से क्या पूछना चाहिए? 2
- (iii) "आवत गारी एक है, उलटत होई अनेक" पंक्ति का आशय स्पष्ट कीजिए। 2
- प्र.7 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए – 12
- (i) कवि को ऐसा विश्वास क्यों है कि उसका अंत अभी नहीं होगा?
- (ii) कवि ने अपने आने को 'उल्लास' और जाने को 'ऑसू' बनकर बह जाना क्यों कहा है?
- (iii) पक्षी और बादल द्वारा लाई गई चिट्ठियों को कौन-कौन पढ़ पाते हैं? लिखिए।
- (iv) "यह कठिन समय नहीं है?" यह बताने के लिए कविता में कौन-कौन से तर्क प्रस्तुत किए गए हैं? स्पष्ट कीजिए।
- प्र.8 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए – 10
- (i) नेहरू जी को कलम उठाने के लिए क्यों विवश होना पड़ा?
- (ii) भारतीय किसानों की क्या समस्याएँ थीं?
- (iii) महात्मा बुद्ध ने समाज को क्या शिक्षा दी?
- (iv) भारत की विविधता में एकता से क्या अभिप्राय है?
- (iv) उपनिषदों की प्रमुख विशेषता क्या है?
- खण्ड – 'घ'**
- प्र. 9 किसी एक विषय पर अनुच्छेद लिखिए – 6
- (क) पुस्तकालय (ख) स्वच्छ भारत, स्वस्थ भारत (ग) विद्यार्थी जीवन
- प्र.10 पुस्तकालय में बाल-पत्रिकाएँ मँगवाने हेतु प्राचार्य को प्रार्थना-पत्र लिखिए। 5

अर्द्धवार्षिक परीक्षा 2017-18

विषय – हिन्दी कक्षा – आठवीं

समय – 2.30 घण्टे

पूर्णांक – 80 अंक

खण्ड – 'क'

प्र.1 निम्न गद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए –

5

विद्यार्थी जीवन ही वह समय है, जिसमें बच्चों के चरित्र, व्यवहार तथा आचरण को जैसा चाहे वैसा रूप दिया जा सकता है। यह अवस्था भावी वृक्ष की उस कोमल शाखा की भाँति है, जिसे जिधर चाहे मोड़ा जा सकता है। पूर्णतः विकसित वृक्ष की शाखाओं को मोड़ना संभव नहीं। उन्हें मोड़ने का प्रयास करने पर वे टूट तो सकती हैं पर मुड़ नहीं सकतीं। छात्रावस्था उस श्वेत चादर की तरह होती है, जिसमें जैसा प्रभाव डालना हो, डाला जा सकता है। सफेद चादर पर एक बार जो रंग चढ़ गया, सो चढ़ गया, फिर से वह पूर्वावस्था को प्राप्त नहीं हो सकती। इसीलिए प्राचीन काल से ही विद्यार्थी जीवन के महत्व को स्वीकार किया गया है। इसी अवस्था से सुसंस्कार और सद्वृत्तियों पोषित की जा सकती हैं। इसीलिए प्राचीन समय में बालक को घर से दूर गुरुकुल में रहकर कठोर अनुशासन का पालन करना होता था।

- (i) प्रस्तुत गद्यांश का उपयुक्त शीर्षक चुनिए।
(क) छात्र-एक वृक्ष (ख) कठोर अनुशासन
(ग) चरित्र और व्यवहार (घ) विद्यार्थी जीवन
- (ii) छात्रों को गुरुकुल में क्यों छोड़ा जाता था?
(क) कठोर अनुशासन के लिए (ख) घर से दूर रखने के लिए
(ग) अच्छे संस्कार विकसित करने के लिए (घ) इनमें से कोई नहीं
- (iii) इनमें से किस शब्द में उपसर्ग का प्रयोग नहीं किया गया है?
(क) महत्व (ख) अनुशासन
(ग) सुसंस्कार (घ) उपसंहार
- (iv) व्यवहार को सुधारने का सर्वोत्तम समय कौन-सा है?
(क) वृद्धावस्था (ख) युवावस्था
(ग) छात्रावस्था (घ) किशोरावस्था
- (v) छात्रावस्था की उपयुक्त तुलना किससे की गई है?
(क) वृक्ष की विकसित शाखा से (ख) अविकसित वृक्ष से
(ग) विकसित वृक्ष से (घ) सफेद चादर से

प्र.2 निम्न पद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए –

5

मैंने छुटपन में छिपकर पैसे बोए थे सपने जाने कहाँ मिटे, सब धूल हो गए।
सोचा था, पैसों के प्यारे पेड़ उगेंगे। मैं हताश हो, बाट जोहता रहा दिनों तक
रूपयों के कलदार मधुर फसलें खनकेंगी बाल कल्पना के अपलक पाँवड़े बिछाकर।
और, फूल-फल कर, मैं मोटा सेठ बनूँगा। मैं अबोध था, मैंने गलत बीज बोए थे
पर बंजर धरती में एक न अंकुर फूटा ममता को रोपा था, तृष्णा को सींचा था।
बंध्या मिट्टी ने न एक भी पैसा उगला।

- (i) किस अवस्था में कवि ने पैसे बोए थे?
(क) युवावस्था (ख) बाल्यावस्था (ग) वृद्धावस्था (घ) तरुणावस्था
- (ii) कवि ने पैसों को क्यों बोया था?

- (क) ढेरों पैसे पाने के लिए (ख) चोरों से बचाने के लिए
 (ग) पैसे बचाने के लिए (घ) पैसे छिपाने के लिए
- (iii) पैसे बोलने से कवि को क्या प्राप्त हुआ?
 (क) खूब सारे पैसे के फल (ख) कवि धनी बन गया
 (ग) कवि की मेहनत बेकार गई (घ) पैसे की खूब फसल उगी।
- (iv) कुछ दिनों बाद कवि ने क्या महसूस किया?
 (क) उसने बंजर धरती में बीज बोया था (ख) उसने पौधे को कम पानी दिया था
 (ग) उसे कम देखभाल का समय मिला था (घ) उसने ममता और लालच का बीज बोया था।
- (v) 'बंजर' शब्द का विलोम रूप लिखिए।
 (क) अनुर्वर (ख) उर्वर (ग) प्रस्तर (घ) ऊसर

खण्ड – 'ख'

- प्र.3 (क) निम्नलिखित काव्य पंक्ति में से विशेषण एवं विशेष्य छांटकर लिखिए – 3
 कोमल गात, मृदुल वसंत, हरे-हरे पात ।
- (ख) संज्ञा किसे कहते हैं। भेद बताते हुए एक-एक उदाहरण भी लिखिए। 3
- (ग) संधि विच्छेद कीजिए – रवीन्द्र, संग्रहालय, महात्मा। 3
- (घ) निम्नलिखित शब्दों का शुद्ध रूप लिखिए— ग्यान, जीभि, पाऊँ 3
- (ङ.) द्वंद्व समास के तीन उदाहरण लिखकर समास विग्रह कीजिए। 3

खण्ड – 'ग'

- प्र.4 निम्न गद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए – 5

भारतवर्ष ने कभी भी भौतिक वस्तुओं के संग्रह को बहुत अधिक महत्त्व नहीं दिया है, उसकी दृष्टि से मनुष्य के भीतर जो महान आंतरिक गुण स्थिर भाव से बैठा हुआ है, वही चरम और परम है। लोभ-मोह, काम-क्रोध आदि विचार मनुष्य में स्वाभाविक रूप से विद्यमान रहते हैं, पर उन्हें प्रधान शक्ति मान लेना और अपने मन तथा बुद्धि को उन्हीं के इशारे पर छोड़ देना बहुत बुरा आचरण है। भारतवर्ष ने कभी उन्हें उचित नहीं माना, उन्हें सदा संयम के बंधन से बाँधकर रखने का प्रयत्न किया है। परंतु भूख की उपेक्षा नहीं की जा सकती, बीमार के लिए दवा की उपेक्षा नहीं की जा सकती, गुमराह को ठीक रास्ते पर ले जाने के उपायों की उपेक्षा नहीं की जा सकती।

- (i) पाठ और लेखक का नाम लिखिए। 1
- (ii) भारतवर्ष ने किसे महत्त्व नहीं दिया? उसके अनुसार सबसे उत्तम क्या है? 2
- (iii) बुरा आचरण क्या है? गद्यांश के आधार पर लिखिए। 2

- प्र.5 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए – 12
- मशीनी युग से बदलू के जीवन में क्या बदलाव आया?
  - “गजब हो गया। ऐसी बस अपने आप चलती है।” लेखक को यह सुनकर हैरानी क्यों हुई?
  - पत्र जैसा संतोष फोन या एस.एम.एस का संदेश क्यों नहीं दे सकता।
  - लेखक ने स्वीकार किया है कि लोगों ने उन्हें भी धोखा दिया है फिर भी वह निराश नहीं हैं। आपके विचार से इस बात का क्या कारण हो सकता है?
- प्र.6 निम्न पद्यांश को पढ़कर नीचे दिए प्रश्नों के उत्तर चुनकर लिखिए – 5
- अभी न होगा मेरा अंत
अभी-अभी ही तो आया है
मेरे वन में मुदुल वसंत-
अभी न होगा मेरा अंत।
हरे-हरे ये पात,
डालियाँ, कलियाँ, कोमल गात।
मैं ही अपना स्वप्न-मृदुल-कर
फेरूँगा निद्रित कलियों पर
जगा एक प्रत्यूष मनोहर।
- कवि और कविता का नाम लिखिए। 1
  - कवि को ऐसा विश्वास क्यों है कि उसका अंत अभी नहीं होगा? 2
  - फूलों को अनंत तक विकसित करने के लिए कवि कौन-कौन सा प्रयास करता है? 2
- प्र.7 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए – 12
- कवि ने अपने आने को ‘उल्लास’ और जाने को ‘आँसू’ बनकर बह जाना क्यों कहा है?
  - कवि ने पक्षी और बादल को भगवान के डाकिए क्यों बताया है?
  - “यह कठिन समय नहीं है?” यह बताने के लिए कविता में कौन-कौन से तर्क प्रस्तुत किए गए हैं? स्पष्ट कीजिए।
  - ‘तलवार का महत्त्व होता है म्यान का नहीं’- उक्त उदाहरण से कबीर क्या कहना चाहते हैं? स्पष्ट कीजिए।
- प्र.8 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में दीजिए – 10

- (i) नेहरू जी को कलम उठाने के लिए क्यों विवश होना पड़ा?
- (ii) वेद से आप क्या समझते हैं? प्रथम वेद का नाम लिखिए।
- (iii) महात्मा बुद्ध ने समाज को क्या शिक्षा दी?
- (iv) कालिदास की रचनाओं के बारे में क्या वर्णन मिलता है?
- (v) उपनिषदों की प्रमुख विशेषता क्या है?

खण्ड – 'घ'

- प्र.9 किसी एक विषय पर अनुच्छेद लिखिए – 6
- (क) हमारा विद्यालय
(ख) जल बचाओ, जीवन बचाओ
(ग) अनुशासन का महत्त्व
- प्र.10 स्थानान्तरण प्रमाण-पत्र प्राप्त करने हेतु प्राचार्य को प्रार्थना-पत्र लिखिए। 5
- HOLIDAYS HOME WORK (AUTUMN BREAK)

06.10.2019-15.10.2019

SUBJECT - MATHS

CLASS VIII

- Solve all the three sample papers provided to you by the teacher for practice for Half Yearly Exam in a separate notebook.
- Revise all the chapters from 1-8.
- Practice all the examples given in the chapters from 1-8.
- Learn multiplication tables from 2-20.

VIII A ENGLISH

1. Frame two questions for Message and write them
2. Write a paragraph on given topics
  - a. Diwali b. Swachhh Bharat
3. Learn all poems and their Explanations.

SUBJECT - MATHS

CLASS VIII

- Solve all the three sample papers in a separate notebook for practice for Half yearly exam.
- Revise all the work done in micro economics and statistics note book.
- Practice all the diagrams carefully.

Autumn Break H.W, class VIII

1. Write any two messages (telephonic Conversation)
2. Write two Notice-Writing on -
  1. Debate Competition
  2. Essay Writing Competition(Invent all details)
3. Revise and write 20 sentences on -
Active-Passive Voice
(mixed of all tenses and types)
4. Practice Tense (Verb-forms):
Write any 10 sentences in mixed form
5. Write a story on - (Give a Suitable title)
  - a) Sonia - working as a maid - eager to go to school - unable to do so - family responsibilities - lend a hand to support.
  - b) Friend's wedding - barat arrives, fireworks - band's deafening noise - people - pushing forward - little child lost - confusion - commotion - police informed - search - finally found. (150-200 words)
6. Practice Gap-filling 5 passages
Reported speech "
Editing "
Sentence re-ordering - 10 sentences
7. Revise the question-answers of all the chapters for Half-Yearly Exams
(Short Type and long Answer Type Questions)

HOLIDAY HOME WORK FOR CLASS VIII (SCIENCE)

1. Write all question/answers of back exercise and define key words of the following chapters in holiday home work notebook.

1. Crop production and management
2. Microorganisms : Friend and foe
3. Synthetic fibres and Plastics
4. Metals and Non-Metals
5. Coal and Petroleum
6. Combustion and flame
7. Conservation of plants and animals
8. Cell structure and function
9. Force and pressure
10. Friction

2. Draw well labelled diagram of

S.no	Page no.	Fig no.
1	18	2.4
2	19	2.5
3	27	2.10
4	45	4.2
5	59	5.4
6	72	6.13
7	92 and 96	8.4 and 8.7

3. Write the following activities

S.no	Page no.	Activity no.
1	46	4.3
2	47	4.4

3	48	4.5
4	50	4.8
5	138	11.8
6	138	11.9
7	139	11.10

Social Science

- **History , Civics, geography, each Chapter Has 5 Question solve**

कक्षा आठवीं

1 समस्त पढाया गया पाठ्यक्रम परीक्षा हेतु याद कीजिए

2 अध्यापक एवं छात्र की वार्ता को संवाद शैली में लिखिए

3 निम्नलिखित शब्दों का वह रूप लिखिए जिससे अपना परिचय हो --ज्ञान जी भी पाओ तली आंखें बैरी

Class IX

IX A ENGLISH

1. Write a story similar to HAPPY PRINCE
2. Write an article on Diwali : Use of crackers
3. Write a diary entry for every three days period of your vacation
4. Learn all poems and their Explanations.

Autumn Break H.W, Class IX

Date

1. Solve any two sample papers (Previous Years) of New CBSE Pattern.

(Take Unsolved Sample Papers)

2. Develop a story in about 150-200 words using the following hints. Give a suitable title to it.

a) a big mansion - four thieves - a bag full of gold and silver - police patrol party - a stranger - fifty thousand cash prize.

b) Develop a story with the beginning lines: Raman and Sania were very busy working for a multinational company earning a very handsome salary but they didn't have the time to - - - -

3. Last Sunday you went to an adventure park with your friends and enjoyed a lot. Then you had dinner at a popular restaurant. Write a diary entry for that day in about 100-150 words.

No. _____ Date _____
4. You are Shantanu/Shikha. Taking help from the clues given below and using your own ideas, write an article in about 100-150 words for the school magazine on the topic 'Saving Our Earth'

3 Rs → Reduce → Reuse → Recycle

5. Write any two passages on-

1. Editing Passages
2. Reported speech
3. Gap filling
4. Rearrange of words

6. Write the summary of all the chapters coming in Half Yearly Exams and messages also.

Make your own notes for long Answer Type Questions (from each chapter)

SUBJECT - MATHS

CLASS IX

8

32/1/

[P.T.O.]

- Solve all the three sample papers provided to you by the teacher for practice for Half Yearly Exam in a separate notebook.
- Revise all the chapters from 1-8.
- Practice all the examples given in the chapters from 1-8.
- Do practice exercises in khan academy portal.

Class IX (Science)

1. Solve 3 model test papers.
2. Do the numerical problems of the chapters: Motion, force and gravitation.
3. Do the exercise questions of the chapter: Atoms and molecules.
4. Make practice of the diagrams:
  - (a) Plant cell and animal cell
  - (b) Neuron
  - (c) Three types of muscles.
5. Learn all chapters for Half yearly exams.

कक्षा नवी ए,बी

- 1 समस्त पढाया गया पाठ्यक्रम परीक्षा हेतु याद कीजिए ।
- 2 (1)परीक्षा के बढ़ते तनाव तनाव की वारदात को 2 विद्यार्थियों में लेकर संवाद शैली में लिखिए
(2)हिंदी भाषा को महत्व दिलाने हेतु 2 लोगों की बातों को संवाद शैली में लिखिए
- 3 भ्रष्टाचार मुक्त भारत और भारतीय समाज में नारी का महत्व विषय पर निबंध लिखिए

SET - 1

1. Write any two primary activities.
2. What is Duma? Or What was Enabling Act?
3. Write any one feature of Democracy.
4. Name the island groups of India lying in the Arabian sea and Bay of Bengal.
5. What is multiple cropping?
6. Write any two demerits of green revolution.
7. What do you understand by universal adult franchise?
8. Write the full form of H.Y.V seeds.
9. State any three effects of First World War on the Russian economy. Or “Politically the Weimar was fragile Republic”. Explain the statement.
10. In what ways the Nazi state seek to establish total control over the people? Or What were the social, economical and political conditions in Russia before 1905?
11. What is substance crisis? Explain any three factors responsible for the same.
12. Name the three major divisions of the Himalayas from North to South. 13. Write the main causes of River pollution?
14. Why 82 30' E ° longitude has been selected as the Standard Meridian of India?
15. Which freedoms are usually taken away when a democracy is overthrown by military?
16. Describe any three main features of democracy? 17. What is a constitution? Why do we need a constitution?

SET- 2

1. Which Battle sealed the fate of France in 1815?
2. In which hills does the Tapi river rise?
3. What is the longitudinal extent of India?
4. Which is the most important and longest mountain range of Himachal Himalaya?
5. Name the assembly of elected representatives which drafted the Indian constitution.

6. How did military dictatorship come to an end in Chile? 7. When does a citizen have an equal role in decision making?

8. What was the expenditure percentage of GDP in 1951-52 on education?

9. Explain any three features of the constitution of France drafted in 1791.

10. Describe the main events which led to the February Revolution in Petrograd.

Or

Describe any three circumstances because of which Hitler came to power.

11. Liberals were not Democrats. Explain.

Or

Describe the condition of Polish people under Nazism

12. Write any three main differences between the East-flowing Rivers and West-flowing rivers blowing in India. 13. If you visit Kavarati, which Union territory of India you will be going to? Mention its location.

14. Define a Geosynclines. What is the result of the upliftment of the sediments in the basin?

15. Why the different between the duration of day and night is hardly felt at Kanniyakumari but not so in Kashmir?

List of Map Items for Examination

CHAPTER 1: India - Size & Location For location and labelling : Tropic of Cancer, Standard Meridian of India, Southern most point of India, Southern most point of mainland India, Northern most point of India, Eastern most meridian of India, Western most Meridian of India.

CHAPTER 2 : Physical Features of India (a) For location & labelling (i) Mt. peaks : K2, Kanchenjunga, Nanda Devi, Anai Mudi. (ii) Passes : Bomdi-la, Nathula, Shipkila. (iii) Hills : Garo, Khasi, Jaintia, Naga hills, Mizo hills. (b) For identification : (i) Mountain ranges : The Karakoram, Zaskar, Shivaliks, Aravali, Vindhya, Satpura, Western Ghats, Eastern Ghats. (ii) Plateaus : Deccan plateau, Chota Nagpur plateau, Malwa plateau. (iii) Coastal strips : Coromandel, Northern Circar, Malabar, Konkan. Chapter

3 : Drainage (a) For Location & labelling : (i) Lakes : Chilka, Pulicat, Kolleru, Vembanad, Sambhar. (b) For identification : (i) Rivers : Indus, Ganga, Brahmaputra, Satluj, Narmada, Tapi, Mahanadi, Godavari, Krishna, Kaveri.

S.St.

Give an example of any 'pressure group' of India which functions as a branch of 'political party.'

Describe any three steps taken by the French revolutionaries to create a sense of collective identity amongst the French people.

Or

Why did Gandhiji decide to launch a nationwide Satyagraha against the proposed Rowlatt Act 1919 ? Explain any three reasons.

Evaluate the contribution of folklore, songs, popular prints etc., in shaping the nationalism during freedom struggle.

Describe any three characteristics of 'Odisha-Jharkhand belt' of iron ore in India.

Explain with examples the interdependence of agriculture and industries.

Why do the movement of goods and services from one place to another require fast and efficient means of transport ? Explain with examples.

How do the pressure groups and movements influence politics ? Explain with examples.

Analyse any three values that make democracy better.

.Analyse any three reasons for the beginning of the consumer movement in India.

Who hosted 'Vienna Congress' in 1815 ? Analyse the main changes brought by the 'Vienna Treaty.'

“Plantation workers had their own understanding of Mahatma Gandhi’s ideas and the notion of ‘Swaraj’.” Support the statement.

‘Explain any two main challenges faced by the jute industry in India. Explain any three objectives of National Jute Policy.

“Democracy is very important for promoting dignity and freedom of the citizens.” Support the statement with arguments.

Describe any five efforts made to reform political parties in India.

“ ‘Self Help Groups’ help borrowers to overcome the problem of lack of collateral.” Examine the statement.

1. Describe the contribution of technology in promoting the process of globalisation.

Three features A, B and C are marked on the given political outline map of India. Identify these features with the help of the following information and write their correct names on the lines marked on the map :

- A. The place, related to the calling off the ‘Non-Cooperation Movement.’
- B. The place where the ‘Peasant’s Satyagraha’ was started.
- C. Name the place where ‘Indian National Congress’ session was held.

Which is the place where the peasants started 'Satyagraha' in Gujarat ?

Name the place where Indian National Congress session was held in 1927.

On the given political outline map of India locate and label the following with appropriate symbols :

A. Salem – Iron and Steel Centre

B. Kandla – Major Sea Port

C. Hyderabad – Software Technology Park

Class X

Holiday Home work Science (Autumn Break) (Sadhna Sharma)

(2019-20)

Class X (Science)

1. Solve 5 CBSE sample papers.
2. Solve numerical problems of the chapters: Light and electricity.
3. Make practice of ray diagrams of concave and convex mirror, convex and concave lenses.
4. Make practice of the following diagrams:
  - (a) Human digestive system
  - (b) Human respiratory system
  - (c) Human excretory system
  - (d) Section of human heart
  - (e) Human female reproductive system
  - (f) Double fertilization in plants
5. Learn all the chapters for Half yearly exams.

CLASS X

- Solve all the three sample papers provided to you by the teacher for practice for Half Yearly Exam in a separate notebook.
- Solve 2 MORE SAMPLE PAPERS OF YOUR CHOICE.
- Practice all the examples given in the chapters from 1-9.
- Solve chapter wise questions given to you by the subject teacher.

X B ENGLISH

1. Write a story similar to the Necklace
2. Write a letter ordering 5 shelves, 10 green boards and 50 tube lights for your school but, before ordering enquire about them.
3. Make notes on future tense
4. Make notes on MODALS

Social Science

History , Civics, economics geography, each Chapter Has 5 Question solve and Map Practices

Autumn Break H.W, Class X

No.

Date

- I Solve any two unsolved sample papers of previous years of New CBSE Pattern.
  - II Write two short stories, giving a suitable title. (100-120 words)
  - III Write and practice ~~all four types~~ letter of complaint, inquiry, editor (3 letters)
  - IV You are Shantanu/Shikha. Taking help from the picture given below and using your own ideas, write an article for your school magazine, on the topic, 'Saving our Earth' (100-150 words)
- 3Rs ⇒ Reduce → Reuse → Recycle
- V Write 2-2 passages of -
Editing
Gap-filling
Re-arrange of words
  - VI Write the summary and message of each ~~of~~ chapter and prepare your own notes for long Answer Type Questions (of 8 marks from both the books)
  - VII Practice Extracts of all the 7 poems coming in exam.

CLASS X(PRIYANKA Madam , Maths)

- Revise all the work done in note book.
- Revise all important questions carefully.
- Practice of numerical problems of national income and investment multiplier.
- Do at least 5 sample paper in note book.
- Prepare project file.

S.St Class X (satpal Sir)

Give an example of any 'pressure group' of India which functions as a branch of 'political party.'

Describe any three steps taken by the French revolutionaries to create a sense of collective identity amongst the French people.

Or

Why did Gandhiji decide to launch a nationwide Satyagraha against the proposed Rowlatt Act 1919 ? Explain any three reasons.

Evaluate the contribution of folklore, songs, popular prints etc., in shaping the nationalism during freedom struggle.

Describe any three characteristics of 'Odisha-Jharkhand belt' of iron ore in India.

Explain with examples the interdependence of agriculture and industries.

Why do the movement of goods and services from one place to another require fast and efficient means of transport ? Explain with examples.

How do the pressure groups and movements influence politics ? Explain with examples.

Analyse any three values that make democracy better.

.Analyse any three reasons for the beginning of the consumer movement in India.

Who hosted 'Vienna Congress' in 1815 ?Analyse the main changes brought by the 'Vienna Treaty.'

"Plantation workers had their own understanding of Mahatma Gandhi's ideas and the notion of 'Swaraj'." Support the statement.

'Explain any two main challenges faced by the jute industry in India. Explain any three objectives of National Jute Policy.

"Democracy is very important for promoting dignity and freedom of the citizens." Support the statement with arguments.

Describe any five efforts made to reform political parties in India.

" 'Self Help Groups' help borrowers to overcome the problem of lack of collateral." Examine the statement.

2. Describe the contribution of technology in promoting the process of globalisation.

Three features A, B and C are marked on the given political outline map of India. Identify these features with the help of the following information and write their correct names on the lines marked on the map :

D. The place, related to the calling off the 'Non-Cooperation Movement.'

E. The place where the 'Peasant's Satyagraha' was started.

F. Name the place where 'Indian National Congress' session was held.

Which is the place where the peasants started 'Satyagraha' in Gujarat ?

Name the place where Indian National Congress session was held in 1927.

On the given political outline map of India locate and label the following with appropriate symbols :

- D. Salem – Iron and Steel Centre
- E. Kandla – Major Sea Port
- F. Hyderabad – Software Technology Park

विषय हिंदी
कक्षा दस ए,बी(गीता मैडम)

1 विगत वर्षों के 4 प्रश्न पत्रों को हल कीजिए
2 समस्त पढ़ाया गया पाठ्यक्रम परीक्षा हेतु याद कीजिए

Class XI

Holiday Homework
English
Class 11

3 Note Making and Summary

2 Letters to Editor

2 Letters of Complaint

2 Job Applications
2 Notices Events
2 Advertisements
2 Posters
2 Articles
2 Speeches

कक्षा 11वीं
विषय हिंदी

1. समस्त पढाया गया पाठ्यक्रम परीक्षा हेतु याद कीजिए
2. जनसंचार के लिए गए 50 प्रश्नों को हल कीजिए
3. दो फीचर लेखन लिखिए
4. दो पुस्तकों की समीक्षा कीजिए
5. दो आलेख लिखिए

HOLIDAYS HOME WORK (AUTOMN BREAK)

SUBJECT - ECONOMICS

CLASS XI

- DO numerical problems of measures of central tendency and measures of dispersion in note book. (5 numerical of each type).
- Revise all the work done in micro economics and statistics note book.
- Practice all the diagrams carefully.

Class -11 Biology
Solve given three sample papers

CLASS 11 HOLIDAY HOMEWORK

ACCOUNTANCY

- 1.** LAERN IMPORTANT THEORY NOTES AND TAKE TEST ORALLY
- 2.** 5-10 PROBLEMS FROM EACH CHAPTER DAILY
- 3.** SAMPLE PAPER – SOLVE ONE SAMPLE PAPER

BUSINESS STUDIES

- 1.** LEARN AND PRACTICE 15 QUESTIONS FROM EACH CHAPTER
- 2.** ORAL PRACTICE OF OBJECTIVE TYPE QUESTIONS
- 3.** PRACTICE CASE STUDIES

Physical Education Holiday Home Work Class 11

1. complete notes up to chapter 10 in Class work copy.
2. Revise chapter 1-9 for Half Yearly Examination.

HOLIDAY HOME WORK FOR CLASS XI (PHYSICS)

1. Learn and revise all examples and back exercise from NCERT of first 7 chapters for half yearly exams.
2. Solve last years 5 half yearly papers provided to you in a soft copy in homework notebook so that you can prepare well for October half yearly exams.

HOLIDAY HOME WORK FOR CLASS XI (Maths)

revise all examples and back exercise from NCERT of 1 TO t 8 chapters for half yearly exams.

2.Solve last years 5 half yearly papers provided to you in a soft copy in homework notebook so that you can prepare well for October half yearly exams.

Class XII

Holiday Homework

कक्षा 12वीं

विषय हिंदी

1. विगत वर्षों के 5 प्रश्न पत्रों को हल कीजिए
2. समस्त पढाया गया पाठ्यक्रम परीक्षा हेतु याद कीजिए

English

Class 12

3 Note Making and Summary

2 Letters to Editor

2 Letters of Complaint

2 Job Applications

2 Notices Events

2 Advertisements

2 Posters

2 Articles

2 Speeches

2 Invitation

32/1/

HOLIDAY HOME WORK FOR CLASS XII (PHYSICS)

1. Learn and revise all examples and back exercise from NCERT of first 10 chapters for half yearly exams.
2. Write questions and answers from FAQs provided to you in soft copy from chapter 1 to 10.
3. Write questions and answers from C.B.S.E compendium provided to you in soft copy from chapter 1 to 10.

HOLIDAY HOME WORK FOR CLASS XII (MATHS)

1. Revise all examples and exercise from NCERT of First TO Nine and Twelve chapter.
2. Write questions and answers from C.B.S.E compendium provided to you in soft copy from chapter 1 to 10.
3. Solve Recent sample paper issued by CBSE.

CLASS XII (Economics))

- Revise all the work done in note book.
- Revise all important questions carefully.
- Practice of numerical problems of national income and investment multiplier.
- Do at least 5 sample paper in note book.
- Prepare project file.

Class -12 Biology

Solve given three sample papers

CLASS 12 HOLIDAY HOMEWORK

ACCOUNTANCY

- 1.** LEARN IMPORTANT THEORY NOTES AND IMPORTANT QUESTIONS AND ANSWERS FROM EACH CHAPTER
- 2.** SOLVE 5 PROBLEMS FROM EACH TOPIC FROM EACH CHAPTER
- 3.** PRACTICE IMPORTANT FORMATS AND ITEMS THEREIN
- 4.** SOLVE ATLEAST 2 SAMPLE PAPERS

COMPUTER SCIENCE/INFORMATION TECHNOLOGY

CLASS XII,XI AND X

S. No.	Class	Subject	Topic
1	XII	Computer Science	I. Solve 05 First & Second Pre board QP accordingly KVS split up syllabus in Test notebook
			II. Read study materials
			III. Read PPT
			IV. Make notes of 1-12 Chapters (Solved & Unsolved problems)
			V. Complete Practical note book for the chapters (1 to 10 & 12)
2	XI	Computer Science	I. Solve 05 Half Yearly sample paper from www.python.kvplanner.com in your notebook
			II. Read study materials
			III. Read PPT
			IV. Make notes of Python debugging concepts & Computer System Organization Chapters (Solved & Unsolved problems)
			V. Complete Practical note book for all the chapters
3	X	Information Technology	I. Solve 05 Half Yearly sample paper from www.python.kvplanner.com in your notebook
			II. Read study materials
			III. Read PPT
			IV. Make notes of all Chapters upto Digital Presentation (Solved & Unsolved problems)

D. S. Thakur

Principal

PGT (Comp. Sci.)

Physical Education Holiday Home Work

Class 12

1. complete chapters upto 10 in Class work copy.
2. Revise chapter 1-9 for Half Yearly Examination
3. Do 5 sample papers in class work copy.
4. **PREPARE PRACTICAL FILE** FOR FINAL BOARD EXAMINATION TO BE HELD IN DEC.2019 **IN PHYSICAL EDUCATION PRACTICAL FILE ONLY.**

Class VI Computer

Answer the following questions

- 1. What is Ms Excel?**
- 2. How can you add, modify, subtract and divide values using formula in MS Excel?**
- 3. What do you mean by range of cells in MS-excel?**
- 4. What is cell reverence?**
- 5. What are the various types of cell reference? Give Examples.**
- 6. What are functions in Ms Excel?**
- 7. Briefly write about following functions with example**
  - (1) SUM**
  - (2) Average**
  - (3) Count**
  - (4) MIN**
  - (5) MAX**

Class VII Computer

Answer the following questions

- 1. What is HTML**
- 2. What are HTML Tags?**
- 3. How can you save the HTML Document?**
- 4. Write down the method to Change the background color of the web page.**
- 5. How can you insert a background image in the webpage.**

Class VIII Computer

Answer the following questions

- 1. What is an Algorithm? Give one example**
- 2. Draw a Flowchart for any problem involving looping**
- 3. Write an algorithm to calculate**
  - (1) Perimeter of Square**
  - (2) Area of Triangle**
  - (3) to find average of three numbers.**

Class IX IT-402

1. SOLVE HALF- YEARLY QUESTION PAPER.
2. Solve the IT -402 question paper
3. Make a Practical File Word Processor
4. Solve the model Question paper
5. SYLLABUS OF CHAPTER (COMMUNICATION SKILLS -1 TO ELECTRONIC SPREADHSEET)